

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій

**Захист прав людини в Україні та Польщі в контексті європейського
законодавства: порівняльний аналіз**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав студент 6 курсу 603 групи
спеціальності 291 Міжнародні відносини
суспільні комунікації та регіональні студії

Горюнов Богдан Богданович

Керівник: к. філос. н., доц. Струтинський В.Є.

Рецензент: _____

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №

Від «__» _____ 2022 р.

Зав. кафедри _____ доц. Макар В.Ю.

Чернівці — 2022

Анотація

На сучасному етапі історії тема захисту прав людини є як ніколи актуальною, оскільки навіть цивілізоване та демократичне суспільство поки не може повністю забезпечити безумовну систему їх захисту. Порушення прав людини в Україні та Польщі в останні роки є одним з основних кіл для обговорення та пошуку методів їх захисту. В даній кваліфікаційній роботі досліджено тему концепції захисту прав та свобод людини в Україні та Польщі. Робота містить дослідження розвитку концепції прав та свобод людини на українській та польській територіях, зроблено огляд головних законодавчих документів. Окрім того в процесі дослідження було викладено методи захисту прав і свобод людини згідно чинних законодавчих документів в порівнянні з європейським законодавством.

Ключові слова: права та свободи людини; захист прав людини; законодавство; статут ООН; Європейський суд; воєнний злочин

Annotation

At the current stage of history, the topic of human rights protection is more relevant than ever, because even a civilized and democratic society cannot fully provide an unconditional system of their protection yet. Violation of human rights in Ukraine and Poland in recent years is one of the main circles for discussion and search for methods of their protection. In this qualification work, the topic of the concept of protection of human rights and freedoms in Ukraine and Poland is investigated. The work includes a study of the development of the concept of human rights and overview of the main legislative documents. In addition, during the research, the methods of protection of human rights and freedoms according to current legislative documents in comparison with European legislation were outlined.

Key words: human rights and freedoms; protection of human rights; legislation; UN charter; European Court; war crime

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Горюнов Б. Б.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОГЛЯД ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	8
1.1. Загальні положення та теоретико-правові аспекти гарантування прав людини в країнах ЄС.....	8
1.2. Аналіз джерельної бази	12
Висновки до розділу І	14
РОЗДІЛ ІІ. ЗАГАЛЬНІ ЗАКОНОДАВЧІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ В ЄВРОПІ	16
2.1. Історія формування концепції прав людини в Європі.....	16
2.2. Розвиток законодавства про права людини у Польщі та Україні.....	23
Висновки до розділу ІІ	30
РОЗДІЛ ІІІ. ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА	31
3.1. Забезпечення прав людини Конституцією та законами України і Польщі: порівняльний аналіз.....	31
3.2. Захист прав людини державою, державними органами та установами, громадськими організаціями: від теорії до практики.....	40
3.3. Міжнародні документи по захисту прав людини підписані та ратифіковані незалежною Україною та Польщею.....	49
3.4. Діяльність Європейського суду з прав людини та його вплив на розвиток українського та польського законодавства.....	67
Висновки до розділу ІІІ	72
РОЗДІЛ ІV. ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ У ХХІ ст.: ПРИЧИНИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ПО ЇХ НЕДОПУЩЕННЮ	73
4.1. Порухення прав людини в Польщі на сучасному етапі.....	73
4.2. Порухення прав людини в Україні та методи їх захисту в умовах агресивних дій Росії	77

4.3. Недосконалість системи відповідальності європейських структур та українського законодавства щодо злочинів в умовах війни.....	82
Висновки до розділу IV.....	86
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
SUMMARY.....	101

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідженню проблем захисту прав людини приділяється надзвичайна увага як науковцями – політологами, юристами, так і державними діячами. Дискусії щодо прав людини, їх захисту з боку державних інституцій сягають часів Древніх Риму, Греції. Але особливої актуальності вони набули у другій половині ХХ ст., і тривають до наших часів. Акценти змістились у бік дієвого виконання розроблених законодавчих документів, і в першу чергу Конституцій.

Вагомість даної проблеми є особливою для країн постсоціалістичної доби, зокрема Польщі та України.

Все це обумовлює актуальність обраної теми магістерської роботи. Вона спрямована на дослідження тенденцій розвитку та реалізації концепту захисту прав людини в Україні та Польщі з оглядом на норми європейського законодавства в цій сфері. В роботі прослідковується процес захисту прав людини державою та державними органами, дослідження ратифікованих документів в Україні та Польщі, а також викриття проблеми порушення прав людини на сучасному етапі.

Актуальність підкреслюється сучасними проблемами в полі концепту захисту прав та свобод людини, оскільки навіть в новітній частині історії та демократичному суспільстві існує загроза порушень базових прав як у мирний час, так і в умовах війни.

Актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи, рівень її дослідження у середовищі науковців зумовили визначення її мети.

Метою кваліфікаційної роботи є встановлення моделі розвитку концепції захисту прав людини, дотримання їх норм згідно європейського законодавства, розкриття проблеми порушень прав людини в Україні й Польщі та потенційних методів їх вирішення.

Об'єктом дослідження є права та свободи людини, механізм їх захисту Українським та Польським законодавствами в контексті європейського законодавства.

Предметом дослідження є історичний розвиток концепту прав людини, методи та засоби їх захисту; законодавчі документи про права людини в Україні та Польщі.

Завданнями, які визначені для розкриття мети, є наступні:

- Виділити загальні положення гарантування та захисту прав людини в Європі;
- Викласти розвиток системи прав людини на історичній координаті Європи і, зокрема, Польщі та України;
- Зробити порівняльний аналіз законодавства Української та Польської держави в полі концепту захисту прав та свобод людини та громадянина;
- Виконати дослідження та виклад процесу та систему захисту прав державними органами та громадськими організаціями у досліджуваних країнах;
- Проаналізувати та виділити міжнародні документи про права людини, що були ратифіковані Україною та Польщею;
- Проаналізувати діяльність Європейського Суду з прав людини, визначити та викласти його вплив на формування українсько та польської законодавчої бази;
- Виділити прецеденти порушення прав людини у сучасній Польщі та виділити порушення прав людини в Україні в умовах війни з Росією;
- Дослідити та викласти недосконалість системи відповідальності європейських структур та української структури окремо щодо злочинних дій в умовах війни.

Наукова новизна результатів.

1. Вперше досліджено систему та визначення захисту прав людини в Україні та Польщі в порівнянні з європейським законодавством.
2. Визначено недосконалість системи відповідальності європейських структур в умовах війни та основні проблеми пов'язані з цим.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота включає в собі вступ, основну частину, що складається з 4 розділів та 11 підрозділів, висновків, що викладені на 87 сторінках, та списку використаних джерел, що містить 91 позицію.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОГЛЯД ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.1. Загальні положення та теоретико-правові аспекти гарантування прав людини в країнах ЄС.

Єдиного загальноприйнятого визначення прав людини не існує. Окреслити це поняття ми можемо наступним чином: «права людини є універсальними моральними нормами фундаментального характеру, які належать кожній людині в її контактах з державою. Концепція прав людини базується на трьох тезах: по – перше, будь-яка влада обмежена; по – друге, кожен індивід має сферу автономії, до якої не має доступу жодна влада; по – третє, що кожна особа може вимагати захисту своїх прав від держави» [91].

Зрозуміло, що це визначення наголошує на визнанні прав людини як категорії моральних прав, а не позитивних (статутних) прав. Це надзвичайно важливо, адже це означає, що держава (влада) не дарує нам права людини, а щонайбільше підтверджує їх різними документами. Ми маємо права, тому що ми люди, і вони походять від нашої людяності. Права людини також визначаються як «свободи, засоби захисту та блага, поваги до яких, саме як до прав, відповідно до прийнятих на даний момент свобод, всі люди повинні мати можливість вимагати від суспільства, в якому вони живуть» [65].

Джерелом прав людини є людська гідність. Це вважається головною та невід'ємною цінністю, яка приписується кожній людині. Принцип поваги до людської гідності підтверджено багатьма документами, наприклад це записано у Загальній декларації прав людини 1948 року та Конституції Республіки Польща 1997 року (повний опис даних документів подано у 3 розділі пункт 3.3).

Права людини можна поділити на: універсальні, невід'ємні, невідчужувані, неподільні.

Універсальні - доступні кожній людині незалежно від раси, статі, належності до певної соціальної групи, майнового стану.

Вроджені - належать кожному з моменту народження, не є результатом волі держави, а є похідними від сутності людства; держава їх не дає, а лише підтверджує.

Невідчужувані – вони притаманні кожній людині і від них неможливо відмовитися.

Неподільні - усі категорії та покоління прав складають цілісне та взаємозалежне ціле.

Природні - вони випливають із самої сутності людства - ми маємо їх, тому що ми люди.

Декларація прав людини і громадянина 1789 року поклала кінець жорстокій епосі абсолютної монархії у Франції та стала великим досягненням прав людини. Однак вона не була досконалою і не включала у себе права жінок. Тому в 1791 році французька попередниця фемінізму Олімпія де Гуж опублікувала Декларацію прав жінки і громадянки.

Розвиток прав людини можна поділити на три етапи:

1. Від античності до 18 століття - в цей період закони розглядалися в контексті групової приналежності. Права і свободи надавалися лише особам, які належали до привілейованих верств населення, і надавалися та відбиралися владою.
2. З 18 століття до 1945 року - обґрунтуванням прав і свобод був сам факт буття людини. У цей період розвивається концепція прав особистості, починається кодифікація прав людини та розвиток інститутів, що їх захищають.
3. З 1945 року - права людини стали універсальними і охопили всю земну кулю. Розпочався процес кодифікації міжнародного права в галузі прав людини. Як наслідок, виникли міжнародні системи захисту прав людини та численні міжнародні механізми їх захисту.

Каталог прав і свобод, які ми маємо зараз, можна розділити на три покоління (сім'ї). Вони були створені в результаті еволюції концепції захисту прав людини.

Перше покоління прав людини включає особисті та політичні права, також відомі як лібертаріанські права. Вони знайшли своє закріплення в численних документах внутрішнього та міжнародного права. Захист прав у першому поколінні має найдовшу традицію, починаючи з епохи Просвітництва.

Друге покоління – це економічні, соціальні та культурні права. Перші норми щодо захисту цього покоління прав з'явилися в соціальному законодавстві західноєвропейських країн наприкінці ХІХ ст. Це покоління розвинулося пізніше, ніж права свободи, і стосується матеріальної сфери та рівня участі у використанні матеріальних благ окремими членами спільноти. Поділ на економічні (їх ще називають економічними), соціальні та культурні права є умовним. Перші дають індивіду можливість брати участь у ринкових механізмах і дозволяють йому бути суб'єктом цієї гри (особливу роль тут відіграє право власності). Соціальні права в першу чергу спрямовані на захист осіб, які не можуть функціонувати самостійно, від соціального відчуження. Культурні, навпаки, дозволяють брати участь у використанні культурних благ і впливають на духовний та інтелектуальний розвиток особистості.

Реалізація прав другого покоління зазвичай передбачає надання державою різного роду пільг. Права другого покоління, як і першого, закріплені в актах внутрішнього та міжнародного права. Однак порівняно з правами на свободу вони менш захищені, оскільки їх реалізація залежить від ступеня економічного розвитку та моделі соціальної політики, якій надає перевагу держава.

Третє покоління – це так звані колективні права (також звані правами солідарності). На відміну від прав першого та другого покоління, колективні права підтверджуються радше не обов'язковими деклараціями. Вони також відрізняються від попередніх поколінь аспектом солідарності (перші два покоління ґрунтуються на концепції індивідуальних прав, які надаються окремим особам, а не групам). З цієї причини деякі дослідники виступають проти віднесення колективних прав до прав людини. Інші дослідники підкреслюють, що права солідарності слід розуміти як права людей у їхніх

стосунках з міжнародним співтовариством. Країни, що розвиваються, є найбільшими прихильниками колективних прав в ООН.

Систему захисту прав людини можна визначити двома способами: правовим та інституційним. У юридичному розумінні — це сукупність правових норм, що регулюють питання, пов'язані із захистом прав людини; в інституційному розумінні - група органів, відповідальних за виконання та контроль прийнятих стандартів.

Системи захисту прав людини можна поділити на національні та міжнародні. До міжнародних систем належать: універсальні, регіональні та спеціалізовані. Національні системи є найважливішими для захисту прав людини. Держава несе першочергову відповідальність за реалізацію основних прав і свобод. Вона створює правові норми, які підтверджують каталог прав людини, має засоби примусу для забезпечення дотримання цих прав і призначає інституції для їх захисту. Прикладами інституцій, які мають особливе значення для захисту прав людини, є уповноважені з прав громадян чи прав дитини, суди та інспектори із захисту персональних даних. Міжнародні системи захисту прав людини були створені після Другої світової війни. У рамках ООН сформувалася універсальна система. Він охоплює практично всі сучасні держави. Крім універсальної системи, існують регіональні та спеціалізовані системи. Регіональні системи захисту прав людини доповнюють універсальну систему. Таким чином, прийняті в їх рамках документи (конвенції, декларації) є своєрідним розвитком, а часом і дублюванням прийнятих на форумі ООН стандартів. На практиці, однак, регіональні правила часто мають вищий рівень захисту та кращі механізми контролю.

Найбільш розвиненою серед регіональних систем є Європейська. До її складу входять аж три організації: **Рада Європи, Європейський Союз та Організація з безпеки та співробітництва в Європі**. У цій системі також були використані найкращі механізми контролю. Особливе значення серед них має діяльність Європейського суду з прав людини. Спеціалізовані системи працюють для захисту певних категорій прав або груп. До них належать,

наприклад: Міжнародний рух Червоного Хреста та Червоного Півмісяця - спеціалізується на гуманітарному праві, Міжнародна організація праці - займається трудовим правом та Дитячий фонд ООН – ЮНІСЕФ - робота за права дітей [64].

1.2. Аналіз джерельної бази.

Головні документи, що дозволили проаналізувати та написати дану магістерську роботу стали міжнародні конвенції щодо прав людини, конституція України та Республіки Польща.

Базу даних (літератури), на якій ґрунтується дана робота можна поділити на три частини:

Перша частина – документи, на яких ґрунтується забезпечення прав та рівних можливостей України та Республіки Польща – Конституції.

Кожна країна має головний документ, який визначає державний устрій, порядок і принципи функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади, виборчу систему, права й обов'язки держави, суспільства та громадян. Інші закони держави, як правило, спираються на конституцію. Хоча Конституції поділяють на писані і неписані, попри це, Конституція не втрачає своєї важливості, і вона у повній мірі має бути дотриманою. Для прикладу, де державний документ є неписаним, можна навести такі країни як Велика Британія чи Канада.

Конституції України та Республіки Польща мають схожість між собою: вони писані, захищають права людей та громадян, наділяють своїх громадян правом вибору представницької влади. Більш детальне ознайомлення із Конституціями цих двох країн описано у розділі 3 пункт 1 та 2.

Друга частина літератури – це безпосередньо ті документи, які підписали та ратифікували Україна та Польща у відношенні щодо забезпечення рівних прав та можливостей людей та своїх громадян.

Першим документом, який послужив основою для ознайомлення із темою, стала Декларація прав людини від 1949 року. Саме Декларація є кроком

у новий, демократичний, рівний для усіх, як на правовому підґрунті, так і на суспільному світ. Цей документ започаткував нову епоху рівноправ'я та захисту людини і громадянина незалежно від його статусу, кольору шкіри, статі та ін..

Фундаментом на дорозі до рівних можливостей кожному і кожній слугують Конвенції, Пакти, Статут ООН, Протоколи про забезпечення рівних прав та можливостей. Основними із них слугують:

- Конвенція МОП №182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці;
- Конвенція МОП №138 про мінімальний вік для прийому на роботу;
- Статут Організації Об'єднаних Націй;
- Протокол N 11, який передбачає перебудову контрольного механізму, створеного Конвенцією про захист прав і основних свобод людини;
- Міжнародна Конвенція Організації праці від 1951 року;
- Європейська Конвенція з прав людини від 1950 року;
- Конвенція проти дискримінації від 1961 року щодо освіти;
- Конвенція про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками N 156 від 1981 року;
- Віденська декларація та Платформа Дій (прийняття Пекінської Декларації на IV Міжнародній Конференції у справі жінок від 1995 року);
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 1966 року;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 1966 року;
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання від 10 грудня 1984 року;
- Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року;
- Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року;
- Конвенція про рабство від 25 вересня 1926 року;

- Конвенція про статус біженців від 22 квітня 1954 року та Протокол до неї 1967 року.

Літературу, яку автор використав для ознайомлення із темою цієї роботи можна віднести до **частини третьої**:

Безпосередньо це стосується таких авторів та їх робіт, як:

- Мацькевич М.М. Генеза прав людини: правовий та філософський аспекти;
- Органи конституційної юрисдикції в механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні і Польщі / Т. О. Цимбалістий, О.Б. Росоляк;
- Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина: навчальний посібник;
- Турута О.В., Дубина Н.А. Становлення і розвиток ідеї прав і свобод людини в Україні;
- О. В. Зінченко. права людини в Конституціях Франції та Польщі (подібності і відмінності);
- Табушка С. Розвиток захисту прав людини в межах правової системи Європейського Союзу;
- А. Ю. Мартинов . Маастрихтський договір 1992 рік;
- Мартинов А.Ю. Загальна Декларація Прав Людини 1948 рік;
- RP Ministerstwo spraw zagranicznych, Polska w systemie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka та ін..

Висновки до розділу I

У даному розділі ми розглянули загальну картину положень та теоретико-правових аспектів прав людини в країнах Європейського союзу.

У першому підрозділі було визначено загальний опис концепції прав людини, джерело прав людини та їх умовну класифікацію.

Опісля було викладено розвиток прав людини в трьох етапах від античності і до сьогодення.

Було зроблено невелике дослідження та опис системи захисту прав та свобод людини в результаті чого було визначено, що найрозвиненішою зараз є європейська система захисту прав.

Другий підрозділ включив у собі аналіз джерельної бази, що була використана в процесі написання кваліфікаційної роботи, та розподіл її на три частини: конституції, ратифіковані Україною та Польщею документи щодо прав людини та наукові праці й статті.

РОЗДІЛ II. ЗАГАЛЬНІ ЗАКОНОДАВЧІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ В ЄВРОПІ

2.1. Історія формування концепції прав людини в Європі

За вдалим висловом відомого представника лібералізму, британського філософа, політичного економіста та члена палати громад парламенту Великої Британії Джона Стюарта Мілля: «Якщо ми називаємо щось правом людини, ми маємо на увазі, що вона обґрунтовано претендує на свій захист з боку суспільства у своїй можливості володіти цим правом, силою закону або через освіту і формування суспільної думки.»

Права та свободи людини – це невід’ємна складова життя та розвитку здорового цивілізованого суспільства; це вимога найвищого рівня, яка абсолютно незалежна від обіцянок та/або гарантій які може надати інша сторона. Визнання прав людини має бути притаманне всім людям за правом народження, абсолютним та не піддаватися сумнівам; кожне право та свобода має бути закріплено в чинній конституції будь-якої країни.

В основі цілої концепції прав людини повинно бути закладено дві найголовніші цінності: людська гідність та рівність. За своєю суттю така концепція вимагає тільки визнання зі сторони інших людей, держави в цілому, разом з усіма державними органами та установами, світовими культурами, усіма основними релігіями та будь-яким цивілізованим урядом, який вважає себе демократичним. В такому випадку влада держави не може вважатися безмежною або довільною в цьому плані. Вона повинна бути обмежена ціллю забезпечити мінімальні умови захисту прав всіх, хто перебуває під її юрисдикцією.

Дві основні цінності можна розділити та описати наступними визначеннями: свобода, повага, толерантність, недискримінація, справедливість та відповідальність за їх порушення. Все це має бути забезпечене державою та має вимагатися від інших сторін.

Міжнародна громада на чолі з Генеральною асамблеєю ООН почала здійснювати свої зобов'язання щодо прав людини упровадженням Загальної декларації прав людини в 1948 році [36]. Декларація запровадила вагомі концепції в незліченних міжнародних, регіональних і внутрішніх правових інструментах. Сама робота з правами людини не мала на меті мати юридично-обмежувальний характер, але зробити правовий статус норм права незаперечним, в тому числі в безлічі обмежувальних угод (таких як «договір» або «домовленість») відповідно до вихідних принципів:

Права людини невід'ємні: людина не може втратити права, оскільки вони напряду пов'язані з фактом людського існування.

Права людини неподільні, взаємозалежні і взаємопов'язані: цей принцип передбачає неподільність прав та передбачає, що не є жодного права яке було б важливіше за інші.

Права людини універсальні: принцип, що стосується будь-якої людини в будь-якій точці світу, без обмежень в часі та незалежно від інших факторів. Окрім того універсальність прав не передбачає загрози індивідуумам чи культурним відмінностям, а отак може існувати в суспільстві де всі рівні та однаково заслуговують на повагу. Це все такий собі мінімальний стандарт, що стосується всіх людей без винятку. Але, при цьому, кожна держава, країна або суспільство самостійно визначають таку політику спираючись на власні обставини.

Ідея концепції прав людини вкоренилася в багатьох культурах і традиціях. Її розвиток можна прослідкувати аж до стародавніх часів.

Шановані правителі минулого та найважливіші збірники законів в давній історії дають змогу ствердити, що постулати втілені в правах та свободах людини не є набутих винаходом «заходу», і аж ніяк не винаходом ХХ ст. Це радше є реакцією світу на потреби людей і бажання справедливості, тому усі суспільства минулого і теперішнього часу мають свої ідеали і системи визначення справедливості та відповідальності. Серед тих, що збереглися до наших часів можна виділити: Звід законів царя Хаммурапі у Вавилонії (близько

2000р. до н. е.), що був першим писаним кодексом законів, заснованих царем Вавилону; хартія Кіра (близько 539 р. до н. е.), що була складена царем Персії для народу його царства і визнавала права на свободу, безпеку, свободу пересування, а також деякі соціальні та економічні права; вчення Конфуція (500 р. до н. е.), що містить як центральну тему концепцію дітей або співчуття та любові до інших; хартія ду Манде чи хартія де Курукан Фуга (приблизно 1236 р. н.е.), що засновані на систематизації усних традицій Західної Африки, підтверджують такі принципи, як децентралізація, збереження оточуючого середовища, прав людини і культурної різноманітності. Також, окрім вищезгаданих пам'яток про права людини, предок сеїдів Імам Алі Ібн Аль Хусейн написав епістолу про права на початку VIII ст. н. е. Цей лист можна вважати першим документом в історії, який впорядковував права згідно часу і їх сприйняття; зокрема це перша спроба, що не розглядає концепцію прав людини у їх негативному аспекті. Ця епістола перераховує 50 різних прав і всі вони створені базуючись на ранніх ісламських заповідях [57].

Протягом століть ідея щодо універсальності прав людини еволюціонувала з простих понять про повагу та гідність світових цивілізацій. Проте, ідея про те, що такі поняття мають закріпитися в законі прийшла не одразу. Це був довгий процес.

З розширенням знань з історії різних культур можна виявити сильний імпульс, щодо узаконення прав в них.

1215 року натиск англійських вельмож та духівництва змусив короля підкорятися закону. Так з'явилася Велика хартія вольностей або, як вона ще відома, Magna Carta. Це була перша «неписана» конституція Англії і досі вважається першим юридичним документом, в якому покладено основи концепції прав та свобод людини й закладено передумови для затвердження верховенства права. Але Магна Карта переважно захищала права привілейованих людей, а не прав людини як таких. Її вважають першим рівнем фундаменту для розвитку захист свобод саме через обмеження королівського впливу та визнання свобод інших людей. Пізніше, в 1689р., з'явився документ

Білль про права. Це був закон, який закрив двері королю до парламенту та майже нівелював королівський вплив в політичне життя країни.

Далі можна згадати одного з основоположників міжнародного права Гуго Гроція, відомого також як Гуго де Гроот. Його праця «Про закони війни і миру» запропонувала систему загальних принципів з основою на «натуральному праві», які мали б об'єднати всі нації, незалежно від їх законів та традицій [69]. Надалі філософи XVII-XVIIIст. продовжили розвивати концепт «натурального права». Як от, до прикладу, Джон Локк розвив теорію, що кожна людина має права які походять не від уряду і його законів, а від власної природи та існування. Ідея про те, що «натуральне право» може надати людині певний правовий захист в очах держави набула більшого розповсюдження і відобразилася в конституціях деяких країн. Права людини сформулювали цю ідею по-іншому, а також довели аналогічну думку щодо відносин між урядом та громадянами.

У 1789 році була заснована перша Французька Республіка. Після повалення монархії Французька Декларація прав людини взяла свій початок. Декларація була написана духівництвом, дворянством та звичайними людьми як втілення ідей діячів Просвітництва, таких як Вольтер, Руссо, Монтеск'є. Документ визнавав природні права людей та замінив систему аристократичних привілеїв на принцип рівності перед законом. Терміни рівності та концепція рівних прав повинна була пройти крізь час, так як тоді суспільство було глибоко нерівним і забезпечення виконання процесу рівності могло б зайняти цілі покоління.

XIX-XX століття відзначилися рядом проблем, що пов'язані з правами людини. Саме в цей період ці ж проблеми привернули увагу на міжнародному рівні. Серед них рабство, кріпосне право, жорстокі умови праці та експлуатація дітей. Паралельно з цим приймалися перші міжнародні угоди, що мали безпосередній зв'язок з правами людини, хоч і основами таких угод були в більшій мірі зобов'язання між державами. Такі угоди зараз сильно

контрастують на фоні більш сучасних, де зобов'язання належать безпосереднім власникам індивідуальних прав.

У 1919 році, в світі з'явилася МОП (Міжнародна організація праці) яка стверджувала, що тривалий та універсальний мир можливий лише за повної соціальної справедливості. МОП розвинула систему міжнародних стандартів праці, що мало забезпечити охорону праці, свободу, рівність, гідність та безпеку. Зокрема МОП зайнялися гострим питанням дитячої праці [22] [23].

Протягом 1899-1977рр. було укладено ряд важливих договорів щодо міжнародного гуманітарного права. Це стало ще одним великим кроком для раннього співробітництва між державами. Міжнародне гуманітарне право має врегульовувати ведення збройних конфліктів яке включає в себе дотримання та повагу до базових прав людини, як, до прикладу, ставлення до в'язнів, або ж використання зброї та військової техніки.

Після створення Ліги Націй та МОП і їх роботи в полі прав меншин, праці та ін., ідея захисту прав від зловживання урядом через закон стала набувати широкого розголосу в ХХ столітті. Однак саме події Другої світової війни вивели питання прав людини на міжнародну арену. Звірства, що коїлися під час 1939-1945рр, Голокост і масові військові злочини стали поштовхом для виникнення нового органу міжнародного права і створення прав людини такими, які відомі нам на сьогоднішній день.

У статуті ООН від 26 червня 1945р. вказано, що основною ціллю ООН є «позбавити прийдешні покоління від лиха війни» і «знов утвердити віру в основні права людини, гідність і цінність людської особистості, рівноправність чоловіків і жінок» [50, с.5-6].

Загальна декларація прав людини була розроблена Комісією з прав людини ООН і прийнята Генеральною Асамблеєю 10 грудня 1948 року [10]. Всесвітня Декларація прав людини, без сумніву та перебільшення, є новаторською і продовжує бути найважливішим глобальним інструментом для прав людини. Всі її принципи були погоджені міжнародною громадою, але сама декларація не є юридично обов'язковою до виконання. Через це в системі

захисту прав не передбачено процесу відповідальності за порушення правил декларації.

В Європі права і свободи людей захищаються безпосередньо Радою Європи, як головним управлінням з прав людини на континенті. Поруч з нею не останню роль в сфері захисту відіграють Європейський союз, що в сучасному вигляді існує з підписання Маастрихського договору 7 лютого 1992р [3]., та Організація безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), до рішення Будапештського саміту 1 січня 1995р. відома як Нарада з безпеки й співробітництва в Європі.

Зобов'язання ЄС щодо захисту прав людини отримали новий імпульс з підписанням Лісабонського договору, що був підписаний 13 грудня 2007р. Він забезпечив повну юридичну силу Хартії основних прав ЄС, що містить соціальні, громадянські, політичні та економічні права і вимагає їх дотримання від усіх членів Європейського Союзу та самого ЄС. Лісабонський договір вніс свої зміни в Договір про Європейський союз та Договір про запровадження Європейського співтовариства, а також став своєрідним виходом для ЄС із конституційної кризи [85]. Якщо проаналізувати правову природу згаданого документу, то можна зробити неупереджене припущення, що він певною мірою за своїм статусом та ознаками є наднаціональною конституцією – тобто одночасно поєднує в собі конституційні та міжнародно-договірні ознаки. Одна з найважливіших «конституційних» складових в Лісабонському договорі має гуманістичний характер: втілює в собі світові стандарти прав людини, що прописані у вищезгаданій Хартії та містить реальний перелік прав, які мають громадяни ЄС.

Якщо говорити про ОБСЄ, то її комплексний підхід до забезпечення безпеки дозволяє їй вирішувати значне коло проблем, в том числі й питання прав людини, національних меншин та етнографічного фактору, демократичності, боротьби з тероризмом, політичних стратегій та процесів на міжнародній політичній арені, а також питання економіки та захисту довкілля. Діяльність ОБСЄ у сфері прав людини проводиться через Бюро демократичних

інституцій і прав людини (БДПЛ), що поширюється в свої компетенції на всю територію ОБСЄ. У їх обов'язки входить нагляд за виборами і демократичним розвитком, за дотриманням прав людини, а також за толерантністю та верховенством права. Діяльність БДПЛ також націлена на освіту з прав людини [20], боротьбу з антисемітизмом та ісламофобією.

1 листопада 1998 року після набрання чинності Протоколу №11 Європейська комісія з прав людини та Європейський суд з прав людини були об'єднані в один сегмент [47]. Постійно активний Суд ЄС «з перших же років свого існування ухвалив рішення щодо відповідності актів інститутів ЄС конституційним положенням держав-членів в частині регулювання основних прав людини» [53, с.129].

У процесі аналізу захисту особистих прав і свобод в рамках Європейського Союзу виявилось, що в перше десятиліття свого існування Європейський суд величезну кількість разів порушував питання про забезпечення прав людини, що в свою чергу викликало необхідність вивчення обставин справ з огляду на концепцію захисту прав людини. Таким чином Суд ЄС визначив три основні етапи розгляду справ:

- Суд ЄС відхилив принцип захисту прав людини в рамках права ЄС;
- Суд ЄС приймав, визнавав та здійснював захист вказаного принципу;
- Здійснювалося регулювання та моніторинг прав людини та основних свобод [53, с.130].

Виникнення необхідності забезпечення прав людини на рівні європейських інституцій пов'язане зі створенням ЄОВС (Європейське об'єднання вугілля і сталі). В результаті ухвалення актів Верховним органом могло бути оскаржене в Суді ЄС його громадянами у випадку коли акти порушували права і свободи надані національними конституціями.

На сучасному етапі, якщо розглядати політику ЄС як рушій для розбудови демократичних суспільств на територіях колишніх комуністичних країн та участь ЄС в процесі розвитку системи захисту прав людини не може

виникнути ніякого сумніву щодо важливості захисту прав та свобод в контексті правової системи.

Принципи та механізми захисту прав людини притримуються застав плюралізму, оскільки головне в ідеї прав та свобод те, що це не наука, не архаїчна ідеологія, а саме область етичної та правової думки, що може постійно розвиватися. Питання захист прав людини складне, але навіть так може бути збалансоване індивідуальними підходами в кожному з випадків та фактів порушення.

Варто зазначити, що ще п'ятдесят років тому механізми захисту прав людини в рамках Європейського Союзу було важко привести в лад, але поступово соціальні та політичні зміни внесли свої корективи та ствердили принципи захисту прав. Європейський Союз та його держави-члени зобов'язані поважати та захищати права людини відповідно до своїх головних установчих угод, таких як: Європейська конвенція з прав людини, соціальні акти, прийняті за ЄС та РЄ, Хартія основних прав, і, зокрема, судової практики Суду ЄС та Європейського суду з прав людини.

Принцип захисту основних прав та свобод людини пройшов довгий шлях в рамках правопорядку Європейського союзу, і його розвиток все ще триває. Набуття чинності Договору про функціонування ЄС та заснування Агентства із Захисту основних прав дало можливість краще здійснювати контроль над процесом захисту прав та свобод людини в Європі.

2.2. Розвиток законодавства про права людини у Польщі та Україні

Польща

У 1787 р. в Сполучених Штатах Америки з'явилася перша писана в світі конституція. Одразу після неї, 3 травня 1791р. Польський сейм ухвалив другу в світі писану Конституцію і першу таку на території Європи. Її ґрунт було закладено на досвіді конституційному та загалом історичному, констатуючи, що з нього викладено було тільки позитивні моменти.

Базуючись на такому досвіді, в преамбулі основного закону вказано: «Ми, Польський народ, усі громадяни Республіки,... вдячні нашим предкам за їхню працю, боротьбу за незалежність, окуплену величезними жертвами,... продовжуючи найкращі традиції Першої та Другої Республіки, зобов'язані передати прийдешнім поколінням усе, що цінне з понад тисячолітнього надбання,... пам'ятаючи гіркий досвід часів, коли основні права і свободи людини в нашій Вітчизні попиралися, прагнучи назавжди гарантувати громадянські права, а діяльності публічних інституцій забезпечити життєздатність і справність,... приймаємо Конституцію Республіки Польща... для добра Третьої Республіки...». Захист народної спадщини забезпечено і викладено в статтях 5 і 6 розділу I Конституції [32].

Для порівняння Конституція Польської Народної республіки 1952р [30]. на свій час запроваджувала більше «сталінську» модель конституційних правовідносин і передбачала закріплення диктатури пролетаріату, але м'якше ніж радянська, якій підкорювались органи державної влади та місцевого самоврядування. Автором значних положень конституції був особисто Сталін. А. Шуманяк у змісті найбільшої в Конституції Глави 7 «Основні права й обов'язки громадян» зазначив те, що відображення соціалістичної концепції прав людини вказувало на те, що в Основному Законі різні прошарки населення мали різні права, а конституційний закон було спрямовано на захист класово-політичних інтересів робітників і селян [60].

Забезпечення конституційно-правових положень прав і свобод населення в Конституції 1952р. ґрунтувалось на декларативних положеннях стосовно недоторканості конкретної особи та свободи слова й друку, але які загалом не мали своєї практичної реалізації.

Наступною була Конституція Республіки Польща 1997р [29]. Причиною для її створення стала необхідність забезпечити перехід від соціалістичної моделі керування до демократично-ринкової правової держави. І, також, вона мала стабілізувати національну державність та підтримку курсу вступу до Європейського союзу. Ухвалення цієї Конституції було результатом

конституційного процесу, що взяв свій початок з прийняття Конституційного закону «Про підготовку і процедуру ухвалення Конституції Речі Посполитої» 1992р. Закон сприяв затвердженню Малої конституції в жовтні того ж року.

Структура Конституції 1997р має загальні засади та п'ять частин:

- особисті права і свободи;
- політичні права і свободи;
- економічні і соціальні права і свободи;
- культурні права і свободи;
- засоби захисту прав і свобод;

Така деталізація права та обов'язку повною мірою відображає правову політику Польщі, що направлена на захист прав людини. Якщо детально проаналізувати Розділ II, то можна виявити, що найбільшу увагу Конституція Республіки Польщі 1997р. звертає саме на особисті свободи та права.

До прикладу: стаття 30 [29, с. 21] закріпила непорушність гідності людини, забезпечила її свободами і правами та вказала те, що їх захист – основний обов'язок держави. У підрозділі «Особисті права і свободи» детально закріплено заборону катувань, жорстокого та нелюдського поводження, застосування тілесної кари та піддавання людини науковим дослідженням без їх згоди. Враховуючи численні злочини фашистських окупантів у часи Другої світової війни, а також радянських військ, які придушували протести на території Польщі, стаття 43 викладає норму, що визначає відсутність строків давності стосовно воєнних злочинів проти людяності [29, с. 24].

Історичний досвід державотворення Польщі тісно пов'язаний із діяльністю профсоюзу «Солідарність». В результаті такої взаємодії відбувся крах комуністичного режиму в країні і це знайшло своє відображення в конституції, а саме в статті 59, що присвячена праву свободі об'єднань, право організувати страйки, проводити переговори та ін [29, с. 27-28].

Логічно було б зазначити, що Польща виявилася країною, у якої виникла перша писана конституція на європейському континенті. Конституції Польщі ґрунтувались на політико-правових поглядах європейського Просвітництва, на

органічному зв'язку із структурою американської Конституції 1787 р. та британської системи парламентської монархії. Їм був властивий принцип розподілу гілок влади та народного суверенітету.

Країні було властиве проходження складного історичного шляху стосовно визначення форми державного устрою та помітна чисельність ухвалених на цьому шляху конституцій. В Польщі їх було аж 8 [39, с. 158].

Новітня конституція Польщі була опрацьована на підставі великого історичного, правового і державотворчого досвіду; і завдяки вирішенню проблеми щодо забезпечення прав людини й громадянина, упродовж короткого періоду досягла відносної внутрішньополітичної стабільності за різних соціально-політичних обставин.

Україна

Досліджуючи ступінь та стан розвитку прав і свобод ми завжди можемо звертати свою увагу на історичні джерела та пам'ятки з права, що створені на території України від давніх часів і до сучасності.

«Руська правда» була першим писаним кодифікаційним актом феодального права Київської Русі. Цей акт дуже вигідно і в багатьох аспектах вирізнявся на фоні європейських «варварських правд» своїм відносним гуманізмом та юридичною технікою. Норми записані в «Руській правді» забороняли смертну кару, тілесні покарання, катування, обмеження людини, а згодом і заборонили принципи кривавої помсти; з іншої сторони акт встановив різноманітні правові механізми захисту життя, гідності, честі та свободи. «Правда» була і юридичним, і моральним аспектом та керувалася тільки концепцією «справедливості» [43].

Юридична складова була структурним елементом всього змісту цього документу. Під «правдою» розуміли «закон» та справедливий суд. Згодом, у XV-XVІст., «правдою» визначалися не тільки окремі правові інститути, але й будувалося уявлення про правопорядок як такий [54, с. 22].

Серед юридичних пам'яток історії України під час перебування території у складі Великого Князівства Литовського найбільшу вагу має I Литовський Статут. Це був збір законів феодального права держави Литовської, що втілював гуманістичні ідеї того часу. В ньому проголошувалась рівність людей перед законом, відповідальність влади перед народом, неприйняття деспотизму, особиста недоторканість, юридичний захист особи, відповідальність за свої вчинки перед законом незалежно від соціального стану [52].

Паралельно з Литовськими статутами все більшої ваги та впливу на українські міста отримувало магдебурзьке право [5]. Воно стало основою самоуправління і судового імунітету. Таким чином воно також стало гарантом проти феодального свавілля. Міста, які отримували магдебурзьке право більше не були підвладні феодалам, а мешканці формально ставали вважатися вільними людьми, отримували пільги та привілеї.

Надалі, за час перебування українських земель у складі Речі Посполитої, питання прав людини стало гостріше. Зумовлено це було соціально-економічним та релігійним гнобленням внаслідок ухвали Берестейської церковної унії. Проблема відобразилася у полемічній літературі таких людей як: Христофор Філарет, який стояв на захисті широких верств народу та підтримував ідею рівності людей та Івана Вишенського, який притримувався схожих постулатів та не боявся критикувати тогочасний суспільно-політичний лад.

В Україні XVIII ст. питання прав людини розкрило нові грані, що було зумовлено ідеями епохи Гуманізму та Відродження, коли в центрі світу постала людина як така. За теорією природного права, яке зародилося в цей час і охопило Європу та Америку, людина від народження отримувала право на життя, недоторканість, свободу, тощо. Проте, окрім таких ідей також зародилася філософія теорій про цінність людського буття, що була спрямована на захист простого люду. Такою була філософія всім відомого Григорія Сковороди (так званого на Заході «Українського Сократа»), який зміг вивести вимоги до рівності як міри справедливості, обґрунтовуючи це її

«природністю». Він писав, що «сродний труд» (праця за покликанням), є головним принципом демократичної республіки, що повинна бути сформована в Україні шляхом просвітництва та реформування [19].

XVIII ст. стало тим відрізком часу, коли в історії України відбулося закріплення прав людини в Конституції Пилипа Орлика (1710р.) – першої Конституції Незалежної України. В ній знайшла відображення відповідальність влади за порушення прав людини, рівність права і свободи; в тому числі була і демократична організація влади з принципом розподілу влад. Цей документ став надбанням української конституційної думки, зокрема в полі прав і свобод людини [41], навіть незважаючи на те, що деякі вчені вважають Конституцію Пилипа Орлика недосконалою.

Із занепадом феодалізму та різким розвитком капіталістичного ладу у XIX ст. розвиток політичної та правової думки на території України відбувався під впливом соціально-економічних відносин. Становлення демократичного та ліберального напрямків розвитку правової думки пов'язане з діяльністю таємного Кирило-Мефодіївського товариства, яке в той час було противником абсолютної монархії і прихильником закону який існує в державі де нерівність існувати не може.

Ідеологом Лібералізму став Микола Костомаров. Він виступав проти самодержавства, проти кріпосного права та встановлення юридичної рівності без смертної кари. Необхідністю для утворення новітнього державного устрою він вважав свободу господарської діяльності, совісті та освіти. Згодом такі свободи увійшли до сучасної Конституції України. На користь лібералізму та демократії значний внесок в розвиток політичної та правової ідеології зробив Михайло Драгоманов. У державно-правовій концепції Драгоманова вказано три гілки влади: законодавча, виконавча і судова. Майже всі ідеї М. П. Драгоманова закладені в основу принципів сучасної правової держави де права і свободи людини займають верховенство.

Наприкінці XIX – початку XX ст. права людини вже не розглядалися поза темою правової держави.

Ідеї зійшлись на концепті того, що цивілізоване суспільство не може існувати без: гуманізму, демократії, моральності та має виключати узурпацію влади в будь-якому вигляді. Піком ідеї розвитку прав людини стала концептуально-правова легітимізація прав у конституційних проектах та легалізація їх у формально визначених правових актах – III та IV Універсалах Центральної Ради. Саме в них було проголошено суверенність та незалежність України, які супроводжувалися низкою свобод: свобода слова, віри, друку, зібрань, союзів, недоторканість особи та її власності, прав і можливостей вживання будь-якої мови та автономія кожної нації, що проживає на території України.

Поліваріативність підходів українських мислителів та науковців до вивчення та встановлення прав людини продиктовані багатогранністю цього поняття: походження концептів, зміст, співіснування особи і держави, реалізації, тощо. В основі всього процесу розвитку правової системи лежали уявлення про права людини як природне явище, що має стояти вище законів будь-якої держави. Українські мислителі брали безпосередню участь в творенні такої доктрини. В уявленні багатьох з них людина – творець свого власного життя і в своїх дослідженнях реальну свободу вони трактували як волю від насильства, пригноблення та залежності.

Прогресивна українська юридично-правова думка дійшла до точки де офіційне закріплення прав та свобод людини в законі можливе тільки за умов демократичного суспільства. Заклавши ідею прав та свобод в національну правову систему ця думка проклала ґрунт для сприйняття суверенною та незалежною Україною новітніх міжнародних стандартів укладення, трактування та захисту прав людини.

На превеликий жаль, права та свободи людини (навіть на сучасному етапі історії) можуть залишатися декларативними та значною мірою знецінюватися при частковій або повній відсутності засобів гарантування їх реалізації та захисту в суспільстві. Держава повинна характеризуватися реальністю та змогою втілення повного захисту прав та свобод людини. Щоб досягнути цієї

цілі в державі мають спільним механізмом працювати законодавчі закріплення прав громадян, процес та процедури реалізації прав громадян, та забезпечення судового захисту в разі їх порушення. Дуже доречно буде навести приклад визначення правової держави від П. М. Рабіновича. Він вважає, що правова держава – це та, у якій юридичними методами забезпечується максимальне здійснення, охорона та захист прав та свобод людини [48].

Висновки до розділу II

У другому розділі за мету було поставлено дослідити історію формування концепції прав та свобод людини в Європі.

Було коротко викладено історію розвитку концепції від давніх часів і до сьогодення.

У першому підрозділі також було проаналізовано діяльність Міжнародної організації праці, документи ООН щодо прав людини (в основному Загальну декларацію з прав людини), діяльність Ради Європи, ОБСЄ та Суду ЄС.

У другому підпункті було визначено та досліджено розвиток законодавства в Україні та Польщі, де за предмет дослідження було взято конституції згаданих країн та історичні передумови, події, що сприяли розвитку поняття захисту прав та свобод людини.

РОЗДІЛ III. ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

3.1. Забезпечення прав людини Конституцією та законами України і Польщі: порівняльний аналіз.

У цьому розділі автором роботи було зазначено найголовніші статті Конституції України та Польщі, а також Закони цих країн, що забезпечують права людини.

Конституція України - Основний Закон України, який був ухвалений 28 червня 1996 року на п'ятій сесії Верховної Ради України другого скликання. Конституція України набрала чинності з дня її прийняття. Конституція складається із преамбули та чотирнадцяти розділів [33].

Головними статтями, що порушують питання прав людини було визначено наступні:

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (Розділ I, стаття 3 Конституції України) [34].

У Конституції України закріплено низку як традиційних, так і нових гарантій прав та свобод людини та громадянина, які дозволяють кожному громадянину обирати вид своєї поведінки, користуватися економічними й соціально – політичними свободами та соціальними благами як в особистих, так і в суспільних інтересах [28]. «Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості» (Розділ II, стаття 23 Конституції України) [34].

«Конституція закріплює право кожного на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам» (Розділ II, стаття 28 Конституції України) [34].

Громадяни України мають рівні конституційні права і свободи і є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [28].

«Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.» (Розділ II, стаття 27 Конституції України) [34].

«Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом...» (Розділ II, стаття 29 Конституції України).

Уповноважені законом органи можуть за нагальної потреби застосувати тримання особи під вартою. Але це за умови необхідності запобігти чи перепинити злочин. Обґрунтованість такого кроку має бути перевірена судом на протязі сімдесяти двох годин. Затриманий має право на негайне звільнення, якщо затримання було невмотивованим та/або йому не було вручено рішення суду про такий захід.

«...Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання...» (Розділ II, стаття 29 Конституції України) [34].

«Кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім

переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.» (Розділ II, стаття 30 Конституції України) [34].

«Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.» (Розділ II, стаття 31 Конституції України) [34].

«Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.» (Розділ II, стаття 31 Конституції України) [34].

«Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.» (Розділ II, стаття 33 Конституції України) [34].

«Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в

інший спосіб - на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.» (Розділ II, стаття 34 Конституції України) [34].

«Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.» (Розділ II, стаття 35 Конституції України) [34].

Громадянам України надається право на об'єднання у політичні партії, участь у професійних спілках, участь в управлінні державними справами тощо.

«Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.» (Розділ II, стаття 36 Конституції України).

«Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно цією Конституцією і законами України. Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи

обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.» (Розділ II, стаття 36 Конституції України) [34].

«Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (стаття 38 Конституції України). Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.» (Розділ II, стаття 38 Конституції України) [34].

«Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.» (Розділ II, стаття 40 Конституції України) [34].

«Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.» (Розділ II, стаття 41 Конституції України) [34].

«Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.» (Розділ II, стаття 43 Конституції України) [34].

При цьому, держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [28].

Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення.

«Кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час. Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної

щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом.» (Розділ II, стаття 45 Конституції України) [34].

«Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.» (Розділ II, стаття 46 Конституція України) [34].

«Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.» (Розділ II, стаття 55 Конституції України) [34].

«Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань» [34].

«Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом» [34].

При цьому, закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними. (Розділ II, стаття 57 Конституції України).

«Кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.» (Розділ II, стаття 68 Конституції України) [34].

Конституція Республіки Польща – основний правовий акт, що регулює права і свободи людини в Польщі, прийнятий у 1997 році [31].

Розділ I статті 5 вказує, що Республіка Польща забезпечує свободи і права людини, а також безпеку громадян. Розділ II Конституції визначає свободи, права та обов'язки громадянина, розмежовує поділ на групи громадянських прав: особисті свободи і права, політичні свободи і права, економічні, соціальні та культурні свободи і права, формулює заходи щодо захисту свобод і прав [31].

Розділ II статті 30 говорить, що притаманна і невідчужувана гідність людини є джерелом прав, а захист є відповідальністю органів державної влади [31].

«Свобода людини підлягає правовому захисту і кожен зобов'язаний поважати свободи і права інших. Ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законом.» (Розділ II, стаття 31 Республіки Польща) [31].

До конституційних заходів захисту належать:

1. «Кожен має право на відшкодування шкоди, завданої йому неправомірними діями державного органу.» (Розділ II, стаття 77 частина 1)
2. «Закон не може виключати будь-кого з судових проваджень у пошуку порушених свобод чи прав.» (Розділ II, стаття 77 частина 2)
3. «Кожна сторона має право на апеляційне оскарження судових рішень та ухвал, винесених у першій інстанції. Винятки з цього правила та порядок оскарження визначаються законом.» (Розділ II, стаття 78 Республіки Польща)
4. «Кожен, чиї конституційні свободи чи права порушено, має право подати скаргу до Конституційного Трибуналу щодо конституційності акту чи іншого нормативного акту, на підставі якого суд чи орган державного управління вирішує питання про конституційність акту чи іншого нормативного акту. остаточно виніс рішення щодо своїх свобод чи прав або щодо своїх обов'язків, як це визначено в Конституції.» (Розділ II, стаття 79 частина 1 Республіки Польща) [31].

5. «Кожен має право звернутися до Уповноваженого з прав людини за допомогою у захисті своїх свобод або прав, порушених органами державної влади, відповідно до положень Закону.» (Розділ II, стаття 80 Республіки Польща) [80].

Закони України щодо прав людини

Варто звернути увагу на Закон України «Про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». Розділ I статті 1 говорить про те, що «Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі - Уповноважений), який у своїй діяльності керується Конституцією України (254к/96-ВР), законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [11].

Також важливим на думку автора є Закон України «Про громадянство України». Громадянство України визначає постійний правовий зв'язок особи та Української держави, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках. Право на громадянство є невід'ємним правом людини. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства або права змінити громадянство. Громадяни України незалежно від підстав і порядку набуття громадянства України мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Українська держава гарантує і захищає конституційні права і свободи своїх громадян та забезпечує виконання ними обов'язків перед суспільством [12].

Наступний є Закон України «Про об'єднання громадян». Право громадян на свободу об'єднання є невід'ємним правом людини, закріпленим Загальною декларацією прав людини, і гарантується Конституцією та законодавством України. Держава сприяє розвитку політичної та громадської активності,

творчої ініціативи громадян і створює рівні умови для діяльності їх об'єднань [15].

Ще одним із важливих Законів України, що встановлюють права людини в Україні є Закон «Про звернення громадян». Такий Закон контролює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм конституційного права вносити в органи державної влади пропозиції щодо покращення їх діяльності. В тому числі Закон регулює викривання недоліків в роботі влади, оскарження дій посадових осіб та громадських органів.

«Закон забезпечує громадянам України можливості для участі в управлінні державними і громадськими справами, для впливу на поліпшення роботи органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, для відстоювання своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення» [13].

Наступним варто виділити Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». Стаття 1. Говорить про те, що завданнями цього Закону є: «гарантування права на свободу совісті громадянам України та здійснення цього права; забезпечення відповідно до Конституції України (888-09), Декларації про державний суверенітет України (55-12) та норм міжнародного права, визнаних Україною, соціальної справедливості, рівності, захисту прав і законних інтересів громадян незалежно від ставлення до релігії...» [16].

Закон України «Про національні меншини в Україні». Верховна Рада України, виходячи із життєвих інтересів української нації та всіх національностей в справі розбудови незалежної демократичної держави, визнаючи нерозривність прав людини і прав національностей, прагнучи реалізувати Декларацію прав національностей України, дотримуючись міжнародних зобов'язань щодо національних меншин, приймає цей Закон з метою гарантування національним меншинам права на вільний розвиток [14].

Закони Республіки Польща про забезпечення прав людини

- Акт від 20 січня 2021 року про внесення змін до сфери застосування Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з ними, складений у Стамбулі 11 травня 2011 року [88];
- Розпорядження Ради Міністрів від 11 грудня 2019 року про призначення Урядового уповноваженого з прав людини [82];
- Оголошення Маршала Сейму Республіки Польща від 26 травня 2017 р. про публікацію єдиного тексту Закону про гарантії свободи совісті та віросповідання [77];
- Оголошення Маршала Сейму Республіки Польща від 21 квітня 2017 року про публікацію єдиного тексту Закону про Захисника прав людини [76];
- Акт від 25 квітня 2008 року про ратифікацію Конвенції Ради Європи про протидію торгівлі людьми, складеної у Варшаві 16 травня 2005 року [89];
- Заява Уряду від 8 вересня 2004 року щодо обов'язкової сили Факультативного протоколу до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, прийнятого 6 жовтня 1999 року Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй та ін. [78].

3.2. Захист прав людини державою, державними органами та установами, громадськими організаціями: від теорії до практики

Після аналізу законодавства України та Республіки Польща стало видно, що обидві країни на законному рівні дотримуються захисту прав людини, але чи все так само добре на практиці? Чи можна стверджувати, що громадяни кожної із цих країн у повній мірі захищені державою, державними органами та установами, а також громадськими організаціями? Проведемо порівняльний аналіз.

Незалежна Україна

Закони України та її Конституція є гарантами прав та свобод громадянина, оскільки саме вони є системою норм права, засобів, способів, вимог та умов за якими має здійснюватися охорона і захист тих самих прав.

Конституційно-правові гарантії конституційних прав та свобод людини і громадянина поділяють на **дві основні групи**:

Нормативно-правові. «Це сукупність правових норм, за допомогою яких забезпечуються реалізація, охорона та захист прав та свобод.» [38]

До нормативно-правових гарантій відносять норми-принципи, юридичну відповідальність та юридичні обов'язки, передбачені конституцією.

Організаційно-правові. Це механізм держави та органи місцевого самоврядування, посадові особи, політичні партії і громадські організації. Також це ЗМІ, міжнародні правозахисні організації та їх діяльність у сфері творення права та його застосування. Їх робота спрямована на створення сприятливих умов для реального розуміння та застосування громадянами своїх права і свобод.

«Головною організаційно-правовою гарантією в демократичній державі є **суд**, незалежний від будь-якого державного або партійного органу. Ефективність організаційно-правових гарантій залежить від якості конституції та інших законів і підзаконних актів, тобто від нормативно-правових гарантій. Вони взаємопов'язані і взаємообумовлені» [38].

У чинній Конституції України юридичними гарантіями реалізації прав і свобод людини і громадянина є такі положення:

- 1) змінити Конституцію України неможливо у випадку, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав та свобод людини і громадянина (ч. 1 ст. 157 Конституції України);
- 2) на державу покладено обов'язок, що говорить про дотримання а також захист права та свободи людини і громадянина (ч. 2 ст. 3 Конституції України);
- 3) визнання прямої дії норм Конституції України, в тому числі тих, які закріплюють права та свободи людини і громадянина в Україні (ч. 3 ст. 8 Конституції України);
- 4) встановлення в нормах Конституції України та поточного законодавства юридичної відповідальності громадян, органів державної влади та органів

- місцевого самоврядування, об'єднань громадян та посадових осіб за порушення прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- 5) конституційне визнання права кожного захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань всіма засобами, не забороненими законом (ч. 5 ст. 55 Конституції України);
 - 6) конституційне визнання права особи на правову допомогу (ст. 59 Конституції України);
 - 7) конституційне закріплення права кожного на судовий захист (ч. 1 ст. 55 Конституції України);
 - 8) закріплення в Конституції України та поточному законодавстві демократичних принципів судочинства (статті 58-63,129 Конституції України), гуманного поводження з особами, притягнутими до кримінальної та адміністративної відповідальності (статті 28-29 Конституції України);
 - 9) конституційне закріплення системи особливих державних органів, до компетенції яких належать повноваження щодо захисту конституційних прав і свобод (Конституційний Суд України)
 - 10) закріплення в Конституції України інших видів гарантій прав і свобод (основ демократичної системи влади, основних напрямів соціально-економічної політики України як соціальної держави) [34].

Наступним важливим фактором, що сприяє реалізації та дотримувannya прав та свобод людини варто виділити Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»

Згідно зі ст. 101 Конституції України парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений). Порядок його діяльності визначається Законом України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” від 23.12.1997 р. із змінами [11].

Сферою застосування зазначеного закону є будування відносин, що можуть виникнути при реалізації прав людини і громадянина. Такі відносини виникають між громадянином та державою; між громадянином та особою без громадянства на території України, між громадянином та іноземцем в Україні. Також такі відносини можуть створитися й з органами державно влади, місцевого самоврядування та/або посадовими і службовими особами.

«Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб. Його діяльність доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, не скасовує їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод.» [38]

«Уповноважений призначається на посаду і звільняється з посади Верховною Радою України таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів.» [38]

«Уповноваженим може бути призначено громадянина України, який на день обрання досяг сорока років, володіє державною мовою, має високі моральні якості, досвід правозахисної діяльності та протягом останніх п'яти років проживає в Україні.» [38]

До вищезазначених критеріїв може також додатися те, що Уповноваженим не може стати особа, що мала судимість за скоєння злочину (але у випадку, коли ця судимість не погашена та знята законним порядком)

«Уповноважений призначається строком на п'ять років, який починається з дня складення ним присяги на сесії Верховної Ради України.» [38]

Закон України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” передбачає несумісність зайняття посади Уповноваженого та зайнятості другою оплачуваною (повністю чи частково) роботою. Це не стосується роботи, що пов'язана з викладацькою, науковою чи творчою діяльністю.

У разі порушення Конституційних норм, законів України чи міжнародних договорів держави щодо прав та свобод людини Уповноважений має право на

Конституційне подання. Він може надати його в органи державної влади, місцевого самоврядування, громадянських об'єднань, підприємств чи установ, організацій. Форма власності посадових чи службових осіб в цьому випадку не враховується.

«Конституційне подання Уповноваженого – це акт реагування до Конституційного Суду України щодо вирішення питання про відповідність Конституції України (конституційності) закону України чи іншого правового акта Верховної Ради України, акта Президента України та Кабінету Міністрів України, правового акта Автономної Республіки Крим; офіційного тлумачення Конституції України та законів України. Подання Уповноваженого – це акт, який вноситься Уповноваженим до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовим і службовим особам для вжиття відповідних заходів у місячний строк щодо усунення виявлених порушень прав та свобод людини і громадянина.» [38]

Діяльність уповноваженого здійснюється на підставах відомості про порушення прав людини і громадянина. Він може отримати їх як звернення від приватної особи, без різниці: громадянин України, людина без громадянства, іноземець чи їх представники подали це звернення. Це право на звернення також може використати нардеп України або це може бути зроблено з власної ініціативи Уповноваженого. Не довше ніж протягом року опісля фіксування порушень прав та свобод може бути подане таке звернення. Але за наявності виняткових обставин термін може бути продовжений до двох років і таким правом володіє тільки Уповноважений

Звернення, які розглядає суд Уповноважений не вивчає. Він може розпочати його розгляд тільки за умови, що заінтересована особа подає позов, заяву або ж скаргу до суду.

Уповноважений має право відмовитися від розгляду звернення, але відмова повинна бути вмотивованою.

Обов'язком Уповноваженого є щорічна доповідь про стан дотримання та захисту прав і свобод в Україні людини і громадянина у всіх можливих колах, про зафіксовані порушення, про виявлені недоліки в законодавстві по даній темі.

«У разі необхідності Уповноважений може представити Верховній Раді України спеціальну доповідь (довіді) з окремих питань додержання в Україні прав і свобод людини і громадянина. Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини було підготовлено чотири Спеціальні доповіді: “Стан дотримання та захисту прав громадян України за кордоном”, “Стан дотримання Україною міжнародних стандартів у галузі прав і свобод людини”, “Стан дотримання Україною європейських стандартів з прав і свобод людини”, “Стан дотримання та захисту прав дитини в Україні”». [38]

ВР України приймає постанову, що базується на щорічній спеціальній доповіді Уповноваженого. Такі постанови, разом з доповідями публікуються в офіційних виданнях Верховної Ради.

Відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [38].

Республіка Польща

Закріплення прав і свобод людини в нормативних актах не вирішує проблеми їх дотримання чи здійснення захисту. Незамінним елементом є створення відповідних інтегрованих механізмів у разі потреби відстоювання особистістю своїх прав. Це роль гарантій прав людини.

Ратифіковані міжнародні договори зобов'язують державу підлаштувати внутрішнє законодавство до загального. У той час як міжнародна система прав людини встановлює загальні стандарти захисту, національна система конкретизує та реалізує їх. Ці системи аж ніяк не суперечать один одному, а лише більшою мірою захищають інтереси особистості.

Винятком є Конституція - закон найвищої обов'язкової сили, який стоїть вище міжнародного права. Конституція Республіки Польща вже в преамбулі вказує на встановлення основного державного закону, заснованого на «повазі до свобод і справедливості, співпраці влади, соціальному діалозі, а також на основі субсидіарності зміцнення прав громадян і людей».

Абзац, що завершує преамбулу, звертається до адресатів Конституції у формі заклику поважати принципи людської гідності, права на свободу та обов'язок солідарності з іншими, як непохитної основи Республіки Польща.

Системні гарантії Конституції Республіки Польща безпосередньо впливають із розділу II «Свободи, права та обов'язки людини і громадянина». Акт вищого рангу гарантує захист особистих свобод і прав (статті 38-56), політичних свобод і прав (статті 57-63), економічних, соціальних і культурних свобод і прав (64-76) і визначає заходи захисту цих прав (статті 77-86).

Детальну типологію основних гарантій прав людини розробив Л. Вишневський, який виділив:

- системні гарантії - правовою основою є конституційне право, яке включає найважливіші конституційні принципи; є основним гарантом прав і свобод громадянина і має найбільший вплив на забезпечення прав особи;
- правові та інституційні гарантії - охоплюють ряд органів, установ і правових норм, встановлених через законодавчу процедуру; мета – визначити способи та засоби реалізації своїх прав, які складають систему захисту та контролю за дотриманням прав;
- соціальні та моральні гарантії - створюють соціальні та неурядові інституції, які контролюють дотримання стандартів і пропонують допомогу у разі потреби відстоювати свої права;
- матеріальні гарантії - тобто фактичні, це всі реальні матеріальні блага, що дозволяють здійснювати права; сюди ж можна включити процесуальні гарантії - вони зустрічаються в літературі про карний процес; воно включає всі заходи для реального застосування закону в судочинстві; реалізація положень закону, спрямованих на реалізацію завдань судової влади [84].

Конституція

Основним правовим актом, що регулює права і свободи людини в Польщі, є Конституція Республіки Польща 1997 року. Було зазначено, що Республіка Польща забезпечує свободи і права людини, а також безпеку громадян (ст. 5). Розділ II Конституції визначає свободи, права та обов'язки громадянина, розмежовує поділ на групи громадянських прав: особисті свободи і права, політичні свободи і права, економічні та соціальні свободи і права. Внутрішня та невід'ємна гідність людини є джерелом прав, а захист є відповідальністю органів державної влади (ст. 30). У загальній сфері захисту прав і свобод людини було зазначено, що свобода людини підлягає правовому захисту і кожен зобов'язаний поважати свободи і права інших. Ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законом (ст. 31).

Конституція Республіки Польща містить:

1. Кожен має право на відшкодування шкоди, завданої йому неправомірними діями органу державної влади, і закон не може перешкоджати нікому в намаганні відстоювання порушених свобод чи прав (ст. 77).
2. Кожна сторона має право на апеляційне оскарження вироків і ухвал, винесених у першій інстанції (ст. 78).
3. Кожен, чий конституційні свободи чи права були порушені, має право подати скаргу до Конституційного Трибуналу щодо конституційності акта чи іншого нормативного акту (документу), на підставі якого суд чи орган державного управління остаточно позбавив його свободи чи права або на його обов'язки, визначені Конституцією. (ст. 79).
4. Кожен має право відповідно до положень Закону звернутися до Захисника прав людини з проханням про допомогу у захисті своїх свобод чи прав, які порушені органами державної влади (ст. 80) [31].

Омбудсмен

Уряд омбудсмена (той, хто розуміє ситуацію та допомагає у її вирішенні, у Польщі цю посаду виконує Захисник прав людини).

Інституція, яка є незалежною від державних органів, забезпечує права і свободи людини і громадянина, у тому числі реалізацію принципу рівного ставлення. Захисник перевіряє, чи внаслідок дій чи бездіяльності органів, організацій та установ, зобов'язаних дотримуватись закону, не було ними ж зроблено порушень відповідно до принципу співіснування та соціальної справедливості [61].

Кількість звернень до Омбудсмана свідчить про важливість інституції, а її існування є елементом демократії, який важко поставити під сумнів. Кожен має право звернутися до Уповноваженого з прав людини, відповідно до ст. 80 Конституції Польщі. Заявка безкоштовна і не потребує спеціальної форми. У 2015 році до РОП було направлено понад 57 тис. осіб. заяв, працівниками офісу прийнято 5,6 тис. осіб, а безкоштовна телефонна лінія надала роз'яснення та поради понад 38 тис. громадян [70].

Захисник перевіряє, чи мало місце порушення соціального співіснування та соціальної справедливості внаслідок дій державних установ, і розглядає випадки порушення закону владою.

Порушеннями є не тільки застосування закону, а й недоліки самого закону. Захисник прав людини може подати заяву до Конституційного суду про визнання правових актів невідповідними положенням актів вищого рангу та може розпочати провадження за поданою конституційною скаргою. Механізм забезпечення омбудсманом єдності та спадкоємності закону – це правове питання до Верховного Суду та апеляційне оскарження рішень судів нижчих інстанцій.

Крім того, він також може подавати апеляційні скарги до Вищого адміністративного суду, скарги до воєводських адміністративних судів та об'єднувати провадження в загальних та адміністративних судах.

Омбудсмен працює для понад 38 мільйонів громадян. Не завжди вдається виправити те, що не працює у відносинах громадян з державою. У 2015 році до Уповноваженого з прав людини всього подано 57 627 заяв, у тому числі 30 251 раніше поданих справ, які не вдалося вирішити або результат для громадянина

був незадовільний. Зважаючи на різноманітність рішень, які підходять для функціонування інституту омбудсмена у вітчизняних порядках слід підкреслити, що він не є органом, який міг би замінити діяльність інших суб'єктів захисту прав і свобод громадян. Його роль зводиться до контролю за їхньою діяльністю та за тим, щоб не було порушень закону [84].

3.3. Міжнародні документи по захисту прав людини підписані та ратифіковані незалежною Україною та Польщею

Не секретом є те, що механізми та розробки національного рівня є основною компонентою укладення домовленостей про захист прав людини. Здійснення прав та свобод в будь-якій країні є ключовим обов'язком закону, політики, національних механізмів.

Надзвичайно важливим є процес встановлення прав людини складовою конституційних і правових систем національного рівня. На рівні з цим має бути встановлено навчання чиновників органів юстиції застосування стандартів прав людини, і, не в останню чергу, укласти систему санкцій проти порушення прав та свобод.

Щодо цього Елеонора Рузвельт зауважила:

«То де ж, зрештою, беруть початок загальні права людини? У невеликих містах, біля будинку – такі близькі і такі малі, що їх не роздивитися на жодній карті світу. Проте вони є світом окремої людини: її рідний район, школа або коледж, де вона вчиться; завод, ферма або офіс, де вона працює. Такі місця, де кожен чоловік, жінка і дитина прагнуть рівного правосуддя, рівних можливостей, рівної гідності без будь-якої дискримінації. За винятком, коли ці права мають значення тут, вони майже не мають значення будь-де». [58]

Першочерговим зобов'язанням держави є повага, заохочення, захист і здійснення права. Вторинним є обов'язок регіональних та міжнародних трибуналів (приходить в дію переважно в той момент коли держава свідомо і/або послідовно порушує права).

«Усім відомі приклади того, як звернення до регіональних і міжнародних механізмів стало необхідним для підтвердження того, що порушення

відбуваються на національному рівні. Регіональні та міжнародні інтереси або допомога можуть стати поштовхом до забезпечення прав на внутрішньому ринку, але це здійснюється лише після того, як вичерпано всі внутрішні засоби.

Саме тому ми присвячуємо решту розділу саме цьому сценарію. Які ж засоби можна задіяти там, де внутрішні системи були не в змозі забезпечити адекватний захист для здійснення прав людини?» [58]

За останні 70 років, Україною та Польщею було підписано та ратифіковано низку важливих документів, що захищають права людей. Обидві країни активно беруть участь у розгляді все більше нових пактів та конвенцій, щоб у повній мірі мати змогу захистити права та свободи своїх громадян. Це, у свою чергу, країни призводить до актуалізації документації стосовно прав людей і не тільки, адже усі країни, що знаходяться у складі Європейського Союзу зобов'язані дотримуватися певних правил.

Нижче подано автором роботи документи, що підписала та ратифікувала Незалежна Україна та Республіка Польща.

- **Одними із найважливіших були:**
- Статут ООН підписаний у 1945 році;
- Загальна Декларація Прав Людини від 1948 року;
- Міжнародна Конвенція Організації праці від 1951 року;
- Європейська Конвенція з прав людини від 1950 року;
- Конвенція про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками N 156 від 1981 року;
- Віденська декларація та Платформа Дій (прийняття Пекінської Декларації на IV Міжнародній Конференції у справі жінок від 1995 року);
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 1966 року;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 1966 року;
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року;

- Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року;
- Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року;
- Конвенція про рабство від 25 вересня 1926 року;
- Конвенція про статус біженців від 22 квітня 1954 року та Протокол до неї 1967 року.

Загальний опис даних документів.

Статут ООН від 1945 року;

26 червня 1945 року було підписано Статут ООН – історичний момент у світовій історії. На попелищі Другої світової війни країни об'єдналися, щоб створити організацію, яка буде служити платформою для співпраці, діалогу та спільних дій заради миру. Як сказав Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш: «Мир, справедливість, людська гідність, толерантність і солідарність закріплені в Хартії та об'єднують нас».

Що важливо знати про Хартію ООН:

- Статут ООН починається словами: «Ми, народи Об'єднаних Націй». Ці слова ставлять людей у центр ООН.
- Хартія була підписана в Сан-Франциско. Місце проведення Конференції ООН з питань міжнародної організації, де було підписано документ, нагадало країнам, що Друга світова війна велася на два фронти – в Європі та на Тихому океані.
- Хартія має 50 оригінальних підписантів. Сьогодні ООН зросла до 193 держав-членів.
- **Польща** вважається **першим підписантом**, незважаючи на відсутність на конференції. На момент підписання ще не було визнаного польського уряду. Таким чином, у декларації залишилося місце, яке країна мала підписати пізніше того ж року, коли було затверджено склад уряду.
- Статут було ратифіковано 24 жовтня 1945 року. Цим кроком ООН офіційно почала своє існування.

- Статут окреслював шість органів скликання. Ці органи включають Генеральну Асамблею, Раду Безпеки, Економічну та Соціальну Раду, Секретаріат і Міжнародний Суд. Рада опіки ООН була формально шостим органом, створеним для «забезпечення міжнародного нагляду за 11 залежними територіями, які були передані під адміністрацію семи держав-членів, і забезпечення вжиття відповідних заходів для підготовки територій до самоврядування та незалежності. До 1994 року ці території отримали незалежність або самоврядування, а Рада з опіки призупинила діяльність.
- На закритті заключної сесії конференції в Сан-Франциско президент США Гаррі Трумен звернувся до учасників конференції, сказавши: «Статут Організації Об'єднаних Націй, який ви щойно підписали, є міцною структурою, на якій ми можемо побудувати кращий світ. Історія вшанує вас за це. Між перемогою в Європі та остаточною перемогою, у цій найбільш руйнівній з усіх воєн, ви здобули перемогу над самою війною. ... Завдяки цій Хартії світ може почати з нетерпінням чекати часу, коли всім людям буде дозволено жити так як вільні люди зі своїми правами та свободами» [59].

Загальна Декларація Прав Людини від 1948 року;

Загальна декларація прав людини є віхою в історії. Організація Об'єднаних Націй зазначає, що «вперше встановлює основні права людини, які мають бути захищені повсюдно». За даними ООН, «загально визнано, що ця декларація є основою міжнародного права в галузі прав людини», і вона надихнула понад 80 міжнародних договорів і декларацій з прав людини.

Генеральна Асамблея ООН прийняла декларацію 10 грудня 1948 року. Незважаючи на прогрес у дотриманні прав людини, порушення продовжуються, і Загальна декларація прав людини продовжує нагадувати нам, що всі ми маємо права людини і повинні їх відстоювати.

Це найбільш перекладений документ у світі з понад 500 перекладами різними мовами. Співробітник ООН з прав людини Олена Іпполіті, яка розпочала проект перекладу, сказала: «Цей проект мав стати посланням єдності в розмаїтті – сприяти почуттю нашої загальної людяності, втіленої у ВДПЛ,

одночасно сприймаючи та цінуючи наше розмаїття». Елеонора Рузвельт була головою редакційного комітету декларації, до якого входили члени з усього світу, що свідчить про універсальність прав людини. Декларація містить преамбулу та 30 статей, які розширюють права людини для всіх людей, від свободи вираження поглядів до свободи від тортур до права на рівність перед законом [44].

Загальна декларація у реальності (дані до 2015 року)

- У 2011 році Організація Об'єднаних Націй проголосила доступ до Інтернету основним правом людини;
- Кажуть, що концепція прав людини виникла близько 2500 років тому в сучасному Іраку. Цар Кір Великий звільнив рабів, встановив расову рівність і право релігійного вибору;
- Кожен має право на оплачуваний відпочинок і відпустку;
- Двадцять три країни світу наразі дозволяють одностатеві шлюби;
- У конфліктах по всьому світу беруть участь понад 300 000 дітей-солдат;
- Загальна декларація прав людини є найбільш перекладеним документом у світі. Він доступний 370 мовами;
- Майже 21 мільйон людей у всьому світі є жертвами примусової праці;
- Непал є однією з принаймні п'яти країн, де ваша стаття тепер може вказуватися як «інша» в офіційних документах;
- 121 мільйон дітей і підлітків ніколи не мали можливості відвідувати школу або були змушені її кинути;
- Тільки протягом 2015 року смертна кара була скасована в чотирьох країнах [1].

Міжнародна Конвенція Організації праці від 1951 року;

«Генеральна Конференція Міжнародної Організації Праці, скликана в Женеві Адміністративною Радою Міжнародного Бюро Праці, що зібралася 6 червня 1951 року на свою тридцять четверту сесію, постановивши ухвалити ряд пропозицій щодо принципу рівного винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності, що є сьомим пунктом порядку денного сесії, вирішивши надати

цим пропозиціям форми міжнародної конвенції, ухвалює цього двадцять дев'ятого дня червня місяця тисяча дев'ятсот п'ятдесят першого року нижченаведену Конвенцію, яка може називатися Конвенцією 1951 року про рівне винагородження:

Стаття 1

Виходячи з мети цієї Конвенції:

а) термін "винагородження" містить у собі звичайну, основну чи мінімальну заробітну плату або звичайну, основну чи мінімальну платню та всяку іншу винагороду, надану прямо чи непрямо, в грошах або в натурі підприємцем трудівникові внаслідок виконання останнім якоїсь роботи;

б) термін "рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності" стосується ставок винагородження, котрі визначаються без дискримінації за ознаками статі...» [26]

Європейська Конвенція з прав людини від 1950 року;

Нижче подано цитату із документу, що описує задля чого було прийнято дану Конвенцію, а також її головні цілі, що мають дотримуватись усі країни, що прийняли та ратифікували дані документи.

«Уряди держав - членів Ради Європи, які підписали цю Конвенцію, беручи до уваги Загальну декларацію прав людини, проголошену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року, беручи до уваги те, що ця Декларація має на меті забезпечити загальне та ефективне визнання і додержання проголошених у ній прав, беручи до уваги те, що метою Ради Європи є досягнення тіснішого єднання між її членами і що одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод, знову підтверджуючи свою глибоку віру в ті основоположні свободи, які становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі і які найкращим чином забезпечуються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки спільному розумінню і додержанню прав людини, від яких вони залежать, сповнені рішучості, як уряди європейських держав, що є однодумцями і мають спільну спадщину

політичних традицій, ідеалів, свободи і верховенства права, зробити перші кроки для забезпечення колективного гарантування певних прав, проголошених у Загальній декларації, підтверджуючи, що Високі Договірні Сторони, відповідно до принципу субсидіарності, несуть основну відповідальність за захист прав і свобод, визначених цією Конвенцією та протоколами до неї, і що при цьому вони наділені свободою розсуду, яка підлягає наглядовій юрисдикції з боку Європейського суду з прав людини, створеного за цією Конвенцією, домовилися про таке:

Зобов'язання поважати права людини (стаття 1)

Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції...» [24]

Конвенція «Про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками N 156» від 1981 року;

Нижче подану цитату із документу «Про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками», у якій містяться загальні положення та цілі задля яких було скликано Генеральну конференцію Міжнародної організації праці та підписано даний документ.

«Генеральна конференція Міжнародної організації праці, скликана в Женеві Адміністративною радою Міжнародного бюро праці, що зібралася 3 червня 1981 року на 67-у сесію, беручи до уваги Філадельфійську декларацію про цілі й завдання Міжнародної організації праці, де проголошується: "Усі люди, незалежно від раси, віри та статі, мають право на здійснення свого матеріального добробуту й духовного розвитку в умовах свободи та достоїнства, економічної стабільності й рівних можливостей", зважаючи на положення Декларації про рівність можливостей і ставлення для трудящих жінок і резолюцію про план дій, спрямованих на заохочення рівного ставлення та рівних можливостей для трудящих жінок, прийнятих Міжнародною конференцією праці в 1975 році, беручи до уваги положення міжнародних конвенцій і рекомендацій з питань праці, спрямованих на забезпечення

рівного ставлення і рівних можливостей для трудящих чоловіків і жінок, зокрема положення Конвенції (993_002) і Рекомендації 1951 року про рівну винагороду (993_601), Конвенції (993_161) і рекомендації 1958 року про дискримінацію в галузі праці й занять (993_602) і розділу VIII Рекомендації 1975 року про розвиток людських ресурсів, нагадуючи, що в Конвенції 1958 року про дискримінацію у сфері праці й занять безпосередньо не розглядаються відмінності, які робляться на основі сімейних обов'язків, і вважаючи за необхідне прийняти нові норми в цій сфері, беручи до уваги положення Рекомендації 1965 року про працю жінок із сімейними обов'язками й враховуючи зміни, що відбулися з моменту її прийняття, зазначаючи, що акти про рівне ставлення й рівні можливості для чоловіків і жінок прийняті також Організацією Об'єднаних Націй та іншими спеціалізованими установами, і нагадуючи зокрема чотирнадцятий пункт преамбули Конвенції Організації Об'єднаних Націй 1979 року про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (995_207), де зазначається, що держави-учасниці Конвенції, "усвідомлюють, що для досягнення повної рівності чоловіків і жінок необхідно змінити традиційну роль як чоловіків, так і жінок у суспільстві й у сім'ї", визнаючи, що проблеми трудящих із сімейними обов'язками є аспектами більш широких питань, що стосуються сім'ї і суспільства, які необхідно брати до уваги у здійсненні національної політики, визнаючи необхідність встановлення дійсної рівності ставлення і можливостей для трудящих чоловіків і жінок із сімейними обов'язками, а також між цими та іншими трудящими, вважаючи, що багато з тих проблем, які стоять перед усіма трудящими, ускладнюються для трудящих із сімейними обов'язками, і визнаючи необхідність поліпшити становище останніх прийняттям як заходів, що відповідають їхнім особливим потребам, так і заходів, спрямованих на поліпшення становища трудящих взагалі, постановивши прийняти ряд положень про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящих із сімейними обов'язками, що є пунктом 5 порядку денного сесії, і вирішивши надати цим пропозиціям форму міжнародної конвенції,

приймає 23 червня 1981 року нижченаведену конвенцію, яка буде називатися Конвенцією 1981 року про трудящих із сімейними обов'язками:...» [27]

**Віденська декларація та Платформа Дій (Прийняття Пекінської Декларації на IV Міжнародній Конференції у справі жінок від 1995 року);
Головне гасло – «Права жінки – права людини».**

На Четвертій всесвітній конференції з питань жінок у Пекіні було розроблено інноваційний порядок денний прав жінок. У результаті двотижневих дискусій, в яких взяли участь понад 30 тисяч активістів, представники 189 країн світу одноголосно прийняли Пекінську декларацію та Платформу дій. Зустріч у Відні сприяла зміцненню національних правозахисних інституцій у всьому світі. Над спадщиною Віденської декларації та Програми дій працювало близько 7000 представників. До цього процесу були залучені представники понад 800 неурядових організацій.

Цей історичний проект сформулював бачення рівних прав, свобод і можливостей для жінок – всюди у світі, незалежно від обставин та інших факторів – і продовжує впливати на розвиток гендерної рівності та жіночих рухів на глобальному рівні.

У документі наголошується на необхідності цілісного підходу до миру та безпеки, а також рівного доступу жінок до владних структур та участі жінок у процесах прийняття рішень. Також наголошено на необхідності вирішення питання про залучення жінок та докладанні ще більших зусиль щодо запобігання та вирішення збройних конфліктів як важливого елемента для підтримки миру та міжнародної безпеки.

Підсумковий документ Пекінської конференції визначає дванадцять сфер, які є ключовими для боротьби з дискримінацією жінок, і визначає дії, які повинні бути вжиті урядами, міжнародними установами, неурядовими організаціями та приватним сектором.

За двадцять сім років після підписання документа жодна країна не виконала повністю Пекінську платформу дій, який наближається до фінального

етапу. Основний результат звіту ООН-Жінки, опублікованого на початку цього року, показав, що прогрес на шляху до гендерної рівності є нестабільним, як і прогрес, досягнутий раніше. На сьогодні жінки займають лише чверть державних посад. Чоловіки все ще складають 75% усіх парламентарів, займають 73% керівних посад і 70% учасників переговорів щодо зміни клімату та миротворчої діяльності [79].

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 1966 року;

Цей Пакт був прийнятий Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 16 грудня 1966 року і набрав чинності 23 березня 1976 року. Станом на травень 2012 року Пакт ратифікували 167 країн.

Пакт поширює громадянські і політичні права і свободи, перелічені у Загальній декларації прав людини.

Згідно зі Статтею 1 Пакту, держави беруть на себе зобов'язання сприяти виконанню права на самовизначення народів і поважати це право. У Пакті також визнається право народів **вільно володіти, використовувати та розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами.**

Права осіб, гарантовані цим Пактом, включають:

- Стаття 2 «Право на ефективний засіб правового захисту у випадку порушення прав, навіть коли це порушення було вчинене особами, що діяли як особи офіційні»;
- Стаття 3 «Рівне для чоловіків і жінок право користування всіма громадянськими і політичними правами»;
- Стаття 6 «Право на життя, помилування чи про пом'якшення вироку»;
- Стаття 7 «Свобода від нелюдського або принижуючого гідність поводження чи покарання»;
- Стаття 8 «Свобода від рабства і підневільного стану»;
- Стаття 9 «Право на свободу та особисту недоторканність і на свободу від свавільного арешту чи тримання під вартою»;

- Стаття 11 «Свобода від позбавлення волі через борги»;
- Стаття 12 «Право на вільне пересування та вільний вибір місця проживання»;
- Стаття 14 «Право на рівність перед законом, право вважатися невинним, поки винність не буде доведена, і право на справедливе і публічне слухання справи безстороннім судом»;
- Стаття 16 «Право на визнання правосуб'єктності»;
- Стаття 17 «Право на особисте життя та його захист законом»;
- Стаття 18 «Свобода думки, совісті і релігії»;
- Стаття 19 «Право на свободу поглядів і вираження»;
- Стаття 20 «Заборона пропаганди війни чи національної, расової чи релігійної ненависті»;
- Стаття 21 «Право на мирні збори»;
- Стаття 22 «Право на свободу асоціації»;
- Стаття 23 «Право на одруження і право заснувати сім'ю»;
- Стаття 24 «Права дітей (статус малолітніх, національність, реєстрація і ім'я)»;
- Стаття 25 «Право брати участь у веденні державних справ, право голосувати і бути обраним і допуск до державної служби»;
- Стаття 26 «Право на рівність перед законом і рівний захист закону»;
- Стаття 27 «Право осіб, що належать до етнічних, релігійних та мовних меншостей, користуватися своєю культурою, сповідувати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою» [63].

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 1966 року;

Пакт уточнює перелік прав, які містяться у Загальній декларації прав людини – у частині, що стосується соціальних прав. Він був прийнятий у 1966 році Генеральною Асамблеєю ООН, набув чинності у 1976. Пакт пов'язаний 164 країнами (червень 2015). Польща ратифікувала Пакт у 1977 році, Україна, у свою чергу, у 1973 році.

Пакт зобов'язує не дискримінувати під час гарантування прав, перелічених у ньому (за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших поглядів, походження, фінансового становища, народження чи будь-яких обставин), а також гарантувати рівні права для жінок і чоловіків у здійсненні економічних, соціальних і культурних прав. Перелік прав, гарантованих Пактом, включає право на:

- роботу;
- справедливі умови праці (включаючи відповідну винагороду, здоров'я та безпеку, можливості просування по службі, а також відпустку та вільний час);
- створення та вступ до профспілок і страйку;
- соціальну безпеку;
- достатній рівень життя;
- захист фізичного та психічного здоров'я;
- освіту, яка має бути обов'язковою, безкоштовною та доступною для всіх на початковому рівні, загальнодоступною на середньому рівні та однаково доступною для всіх на основі здібностей;
- участь у культурному житті, використання переваг наукового прогресу.

Державні зобов'язання

Характер зобов'язань, що випливають із Пакту, визначено в його статті 2 (1), яка зазначає, що держави зобов'язані вживати відповідних заходів, використовуючи максимальні доступні засоби, щоб поступово досягти повної реалізації закріплених у ньому прав. Зобов'язання, що випливають з Пакту для держав, таким чином, є зобов'язаннями докладати зусиль для їх як найточнішого виконання; ступінь реалізації може бути різним і залежить від рівня економічного і соціального розвитку, конституційної традиції та політики даної країни. Відповідно до самого Пакту, держави не зобов'язані приймати конкретні детальні рішення – вони приймаються самими державами в рамках керівних принципів щодо даних у Пакті. Лише кілька положень Пакту містять елементи конкретних повноважень окремих осіб. Йдеться про ті аспекти прав,

які стосуються свободи від державного втручання чи заборони дискримінації (заборона примусової праці, право на об'єднання, право на освіту).

Контроль за виконанням Пакту

Міжнародний контроль за виконанням державами Пакту в даний час здійснює Комітет з економічних, соціальних і культурних прав. Контроль, передбачений Пактом, тобто здійснюваний Економічною і соціальною радою, виявився недоцільним, і тому в 1985 р. постановою Ради був створений комітет.

Комітет складається з 18 висококваліфікованих експертів у сфері праці та, ширше, соціальної сфери, які беруть участь у роботі комітету від свого імені (вони незалежні від урядів).

Оцінка виконання Пакту здійснюється на основі звітів, поданих державами. Вони складаються за допомогою анкети, розробленої комітетом (поточна версія 2009 року) і подається з інтервалом у кілька років. Окрім звіту країни, члени комітету також мають внески від НУО. Зауваження громадських організацій, подані до комітету до дати розгляду звіту, надаються державі.

Після попереднього розгляду доповіді комітет зустрічається з урядовою делегацією (так званий захист), під час засідання обговорюються питання, які особливо цікавлять комітет. Зустріч є загальнодоступною.

Після захисту комітет ухвалює остаточні висновки, в яких оцінюється виконання країною положень Пакту (позитивні моменти, проблеми) та рекомендації щодо вирішення проблем. Рекомендації не є обов'язковими для держав.

Комітет з економічних, соціальних і культурних прав також публікує загальні коментарі, що відображають погляди комітету на зміст Пакту. Коментарі не є обов'язковим тлумаченням Угоди.

Контроль за виконанням пакту також може здійснюватися в рамках процедури розгляду скарг. У 2008 році Генеральна Асамблея ООН прийняла додатковий протокол до Пакту, який передбачає можливість для осіб подавати скарги до Комітету з економічних, соціальних і культурних прав на

невиконання державами положень Пакту. Протокол також передбачає розгляд комітетом міждержавних скарг.

Комітет також може проводити процедуру розслідування у випадку, якщо йому стане відомо про серйозні чи систематичні порушення прав, зазначених у Пакті. Лише держава-учасниця протоколу може бути оскаржена. Протокол набув чинності в 2013 році, його учасниками є 20 країн (квітень 2015 року) [75].

Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року;

Конвенція проти тортур була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1984 року. У Польщі Державна рада під головуванням Войцеха Ярузельського ратифікувала Конвенцію 26 липня 1989 р. Україною даний документ було ратифіковано 1987 року. До травня 2010 р. Конвенцію ратифікували 154 країни. документ визначає, що таке катування згідно з міжнародним правом. Конвенція також заснувала контрольний орган – Комітет проти тортур.

Конвенція вважає «катуванням» будь-які дії, які навмисно завдають будь-якій особі сильний біль, а також фізичні та психічні страждання з метою отримання інформації від цієї особи або третьої сторони; покарання за діяння, вчинене або звинувачене, з метою залякування та з будь-якої іншої причини, що є результатом будь-якої форми дискримінації, коли тортури здійснюються державними службовцями чи іншими офіційними особами або за їх наказом. Відповідно до Конвенції, термін «катування» не включає біль і страждання, випадково або повністю спричинені законними діями та санкціями [73].

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року (CEDAW);

Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), прийняту в 1979 році Генеральною Асамблеєю ООН, часто називають міжнародним біллем про права жінок. Складаючись із преамбули та

30 статей, він визначає, що є дискримінацією щодо жінок, і встановлює порядок денний для національних дій, спрямованих на припинення такої дискримінації.

Конвенція визначає дискримінацію щодо жінок як «...будь-яке розрізнення, виключення або обмеження, зроблене за ознакою статі, яке має наслідком або метою погіршення або зведення нанівець визнання, насолоди або використання жінками, незалежно від їхнього сімейного стану, основи рівності чоловіків і жінок, прав людини і основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадянській чи будь-якій іншій сфері».

Приймаючи Конвенцію, держави зобов'язуються вжити низку заходів для припинення дискримінації жінок у всіх формах, зокрема:

- включити принцип рівності чоловіків і жінок у свою правову систему, скасувати всі дискримінаційні закони та прийняти відповідні, що забороняють дискримінацію жінок;
- створювати трибунали та інші державні установи для забезпечення ефективного захисту жінок від дискримінації; і
- забезпечити усунення всіх актів дискримінації щодо жінок з боку осіб, організацій або підприємств.

Конвенція забезпечує основу для реалізації рівності між жінками та чоловіками шляхом забезпечення рівного доступу жінок до політичного та громадського життя та рівних можливостей у політичному та громадському житті, включаючи право голосувати та бути обраними, а також освіту, охорону здоров'я та роботу. Держави-учасниці погоджуються вживати всіх відповідних заходів, включаючи законодавство та тимчасові спеціальні заходи, щоб жінки могли користуватися всіма своїми правами людини та основними свободами.

Конвенція є єдиною угодою з прав людини, яка підтверджує репродуктивні права жінок і націлена на культуру та традиції як на впливові сили, що формують гендерні ролі та сімейні відносини. Він підтверджує права жінок на отримання, зміну або збереження свого громадянства та громадянства своїх дітей. Держави-учасниці також погоджуються вживати відповідних заходів проти всіх форм торгівлі жінками та експлуатації жінок.

Країни, які ратифікували Конвенцію або приєдналися до неї, юридично зобов'язані застосовувати її положення на практиці. Вони також зобов'язуються подавати національні звіти, принаймні кожні чотири роки, про заходи, які вони вжили для дотримання своїх договірних зобов'язань [87].

Україна стала однією з перших країн у світі, яка ратифікувала CEDAW 19 грудня 1980 року та Факультативний протокол у 2003 році, Польща ратифікувала даний документ теж у 1980 році, але трохи пізніше.

Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року;

Конвенція гарантує права дитини незалежно від кольору шкіри, віросповідання чи походження. Вона була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1989 році, ініціатором його прийняття є Польща. Конвенція набула чинності в 1990 році. Учасниками конвенції є 195 держав (червень 2015 року). Польща ратифікувала конвенцію в 1991 році.

Положення Конвенції про права дитини є основою діяльності ЮНІСЕФ, який докладає зусиль, щоб зробити їх каноном етичних принципів і міжнародних стандартів поведінки щодо дітей.

Конвенція вимагає, щоб закріплені в ній права гарантувалися без будь-якої дискримінації. Крім того, забороняється будь-яка дискримінація або покарання дитини за правовим статусом, діяльністю, поглядами, релігійними переконаннями батьків, членів сім'ї чи піклувальників.

Вона вимагає, щоб уся діяльність, пов'язана з дитиною, керувалася найкращими інтересами дитини.

Конвенція вимагає від держав діяти з урахуванням прав і обов'язків батьків або опікунів дитини. Крім того, вона наказує державам поважати права та обов'язки батьків, членів сім'ї, оточення, законних опікунів та інших осіб, щоб направляти дитину та консультувати її щодо здійснення прав, викладених у Конвенції. Конвенція передбачає, що основну відповідальність за її утримання та забезпечення умов, необхідних для її розвитку, несуть батьки або інші особи, які відповідають за дитину.

Конвенція включає:

- право на життя та розвиток, на ідентичність;
- громадянство;
- право на свободу думки, совісті та релігії, на вираження поглядів, у тому числі в адміністративному та судовому порядку;
- право на охорону приватного, сімейного та домашнього життя, а також на таємницю листування;
- право на виховання в сім'ї та спілкування з батьками у разі розлучення з ними, право зустрічатися з батьками, якщо це можливо;
- право бути вільним від тортур, такого, що принижує гідність, від фізичного чи психічного насильства, експлуатації, сексуального насильства;
- право на свободу асоціацій і мирних зібрань;
- право на лікування у кримінальному провадженні відповідно до віку;
- соціальні права, у тому числі право на достатній життєвий рівень, догляд в установах і установах, соціальний захист, охорону здоров'я, соціально-медичну реабілітацію;
- право на захист від економічної експлуатації, прийняття на роботу в ранньому віці;
- право на відпочинок і вільний час;
- право на доступ до інформації та матеріалів з різних джерел;
- право на освіту, включаючи право на безкоштовну і обов'язкову початкову освіту.

Конвенція приділяє особливу увагу дітям-інвалідам, покладаючи на державу обов'язок забезпечити умови для соціальної інтеграції, освіти, реабілітації, відпочинку, доступу до медичної допомоги. Крім того, конвенція містить правила, що стосуються поведінки у випадку усиновлення, процедур біженців, захисту особистості дітей, які належать до етнічних, релігійних та мовних меншин [72].

Конвенція про рабство від 25 вересня 1926 року;

Конвенція про рабство - міжнародна угода про протидію рабству, підписана 25 вересня 1926 року в Женеві 35 країнами, у тому числі Польщею. Польща ратифікувала Конвенцію 1 вересня 1930 р., Україною - . Конвенція складається з преамбули та 12 статей.

Стаття 1 визначає поняття хто такий «раб», що таке «рабство». Також повністю окреслює заборону на те, що будь-яке придбання раба для продажу або обміну, будь-який акт вилучення шляхом продажу або обміну раба, придбаного для продажу або обміну, і будь-який вид работоргівлі або транспортування - заборонено.

Стаття 2 вимагала від сторін повністю викоринити рабство в усіх його формах у найбільш ефективний і своєчасний спосіб.

Стаття 3 та 4 говорить про вимогу співпраці між державами.

Стаття 5 вимагала, щоб примусова праця обмежувалася лише суспільними цілями, а в інших випадках, доки її не було скасовано, вона могла вимагатися лише у виняткових випадках, за належну винагороду та за умови, що вона не тягне за собою зміни постійного місця проживання. Пізніше ці обмеження були визначені Конвенціями МОП № 29 і 105.

Стаття 6 наказувала адаптувати кримінальні дії для переслідування за порушення Конвенції.

Стаття 7 зобов'язує повідомити інші сторони та Генерального секретаря Ліги Націй про виконання умов.

Стаття 8 наголошує, що спори повинні були вирішуватися Постійною палатою міжнародного правосуддя.

Стаття 9 обговорювала застосування на залежних територіях її положень.

Стаття 10 говорить про вихід з Конвенції (набуває чинності через рік).

У 1953 р. було підписано Протокол про оновлення Конвенції (Генерального секретаря Ліги замінив Генеральний секретар ООН, а замість STSM — Міжнародний суд).

У 1956 році в Женеві була підписана додаткова Конвенція, яка також забороняє інститути та практику, подібні до рабства: безстрокове

обслуговування боргу, кріпацтво, окремі види торгівлі жінками (наприклад, примусовий шлюб) і дитячу працю [90].

Конвенція про статус біженців від 22 квітня 1951 року та Протокол до неї 1967 року.

Конвенція про біженців 1951 року та Протокол до неї 1967 року є ключовими правовими документами, які є основою для країн, що прагнуть рівності для громадян та людей. Усі люди, що потерпають від воєнних дій чи таких, що змушують людину покинути свою країну та просити захисту у іншій (за законом першої країни, що на їхньому шляху може гарантувати безпеку). 149 держав-учасниць одного або обох угод визначають термін «біженець» і окреслюють права біженців, а також юридичні зобов'язання держав щодо їх захисту.

Основним принципом є принцип невидворення, який стверджує, що біженця не слід повертати до країни, де він стикається з серйозною загрозою своєму життю чи свободі. Зараз це вважається нормою міжнародного звичаєвого права.

УВКБ ООН є «охоронцем» Конвенції 1951 року та Протоколу до неї 1967 року. Відповідно до законодавства, очікується, що держави співпрацюватимуть з нами в забезпеченні поваги та захисту прав біженців [86].

3.4. Діяльність Європейського суду з прав людини та його вплив на розвиток українського та польського законодавства

Після закінчення Другої світової війни, більшістю держав у Європі було проголошено загальні демократичні цінності, що були пріоритетом їх соціального та політичного життя. Кожна із цих країн підписувала низку міжнародних пактів, Конвенцій та документів. Більшість із них напряду пов'язана із правами людини та їх захистом державою. Головною причиною слугувало те, що світ повністю змінив свої цінності і визначив, що недоторканими і найважливішими у Конституції кожної країни варто рахувати

саме цінності свободи людини, її недоторканості, та забезпечення захисту цих прав.

Однак ключовими для європейської правової системи та уніфікації міжнародних і національних підходів у сфері захисту прав людини вважають прийняття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і відповідних протоколів до неї, їх імплементацію та застосування практики Європейського суду з прав людини.

Європейський суд з прав людини є міжнародним органом, який за умов, визначених Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, може розглядати заяви, подані особами, які скаржаться на порушення своїх прав.

«Конвенція є міжнародним договором, на підставі якого більшість європейських держав зобов'язалися дотримуватися прав та основоположних свобод людини.» [9]

Підставою для звернення до Європейського суду з прав людини можна вважати такі причини:

1. Особа вважає, що особисто вона є жертвою порушення прав, але звернення підкріплене доказами правопорушення яке вказано в Конвенції та протоколах до неї.

2. Суд розглядає лише ті звернення в яких йдеться про порушення, що передбачені Конвенцією та протоколами до неї.

3. Звернення особи зі скаргами втому випадку, коли їх предмет перебуває під компетенцією суб'єкта владних повноважень держави заявника. Суд не береться за розгляд заяв, що спрямовані проти приватних осіб або недержаних установ.

4. Заява приймається до розгляду Судом лише опісля проходження всіх внутрішніх засобів юридичного захисту, і лише на протязі 6 місяців з дати винесення остаточного рішення. Суд не розглядає заяви, що не відповідають умовам прийнятності.

5. Особа повинна використати усі засоби судового захисту своєї держави та проти якої спрямована заява перед зверненням до Суду.

6. Після того як особа скористалася звичайною процедурою судового оскарження вже немає потреби вдаватися до чергового перегляду цього рішення (умова: заява не має стосунку до рішення національного суду). Перед зверненням до Суду не є обов'язковим також позасудові засоби юридичного характеру, звернення з заявами або скаргами до глави держави, уряду, міністрів чи уповноваженого.

7. Шість місяців після ухвалення кінцевого рішення судом або відповідним органом влади – термін подачі заяви до Суду. Термін починає відлік з моменту ознайомлення з кінцевим судовим рішенням.

8. Шестимісячний термін зупиняється в момент отримання Судом першого листа від особи в якому чітко викладено предмет заяви або заповненого формуляру заяви. Звичайного запиту про надання інформації не вистачить, щоб зупинити відлік шестимісячного терміну.

Європейський суд із прав людини та Україна:

Україна є стороною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з 11 вересня 1997 року. З 15 червня 2010 року суддею ЄСПЛ від України є Ганна Юдківська. У період з 1996 до 2008 р. Україну в Суді представляв Володимир Буткевич.

Протягом багатьох років Україна займала перше місце серед держав-членів Ради Європи за кількістю справ, які перебували на розгляді в Європейському суді.

Станом на 31 грудня 2020 року Україна посідала третє місце. Зокрема, на розгляді в Європейському суді перебувало загалом 62 000 справ проти держав – сторін Конвенції, з них 10 400 справ – проти України, що складає 16,8 % від загальної кількості справ. Незважаючи на велику кількість заяв проти України до Суду, більшість мають схожий характер та стосуються низки структурних проблем, що призводять до порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, **зокрема:**

- невиконання або тривале виконання рішень національних судів;
- надмірна тривалість провадження досудового слідства у кримінальних справах і судового розгляду цивільних, кримінальних, господарських та адміністративних справ;
- незабезпечення права на належний судовий захист, неефективність розслідування кримінальних справ правоохоронними органами за скаргами на неналежне поведіння з боку представників органів держави;
- порушення майнових прав;
- неналежні умови утримання та лікування осіб, які перебувають під вартою.

При цьому, станом на 1 січня 2021 року 7 898 справ стосуються порушення прав заявників в Автономній Республіці Крим та на тимчасово окупованій території Луганської та Донецької областей.

Представляє Україну в Суді під час розгляду справ, а також забезпечує виконання рішень Суду, ухвалених проти нашої держави, Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини, що функціонує в рамках Міністерства юстиції [55].

Європейський суд та його вплив на Республіку Польща (Польська міжміністерська Група Європейського суду з прав людини:

Польща приєдналася до Конвенції 19 січня 1993 р., а 1 травня 1993 р. визнала юрисдикцію Суду та право на індивідуальну заяву. Польща є учасницею додаткових протоколів до Конвенції № 1, 4, 6, 7 і 13.

Уряд Польщі в суді представляє уповноважений міністра закордонних справ у провадженні в Європейському суді з прав людини. З 16 жовтня 2018 року повноважним представником є Ян Собчак.

Комітет міністрів Ради Європи спостерігає за виконанням державами рішень Трибуналу. Міністерство закордонних справ координує виконання рішень Трибуналу та представляє уряд Польщі перед Комітетом міністрів Ради Європи. У Польщі створено спеціальну групу Європейського суду з прав людини для контролю за виконанням рішень Суду компетентними міністрами та іншими органами [81].

Одним із вагомих чинників, що варто виділити, у справі розвитку країни у правовій системі є створення Польської міжміністерської Групи Європейського суду із прав людини. Зумовлено це тим, що саме ця Група дозволила приймати та закривати значну кількість справ наданих для розгляду Європейському судові, а отже зменшити кількість справ, що знаходяться у процесі до розгляду.

Польська міжміністерська Група Європейського суду з прав людини на момент свого заснування у 2007 році була піонерською ініціативою, спрямованою на координацію дій польського уряду щодо порушень Конвенції, виявлених Судом. Вона була створена як одна з перших подібних структур серед держав Ради Європи, ставши джерелом натхнення та моделлю для рішень, прийнятих іншими державами. З моменту заснування, Група була ефективним механізмом міжміністерської співпраці у питаннях, пов'язаних з виконанням рішень Трибуналу Польщею. Головним завданням Групи є моніторинг виконання вироків і рішень Трибуналу проти Польщі. Крім того, у складі Групи експерти, призначені міністрами, які керують департаментами урядової адміністрації, керівниками канцелярії прем'єр-міністра, президентом Генеральної прокуратури Республіки Польща, Уповноваженим уряду у справах громадянського суспільства та рівноправних питань.

Засідання Групи скликаються регулярно, не рідше одного разу на квартал, і голова Групи може створювати робочі та дорадчі групи для розгляду питань, у яких не вимагається участь усіх членів. Для кожного засідання Групи або Робочої групи готується звіт, який є у відкритому доступі на веб-сайті Міністерства закордонних справ. Завдяки інтенсивній роботі членів Групи за останні роки кількість рішень Трибуналу, визнаних Комітетом міністрів Ради Європи такими, що їх виконала Польща, значно зросла, а отже, кількість рішень Трибуналу, що залишалися у процесі розгляду значно скоротилася. У 2017 році Комітет міністрів Ради Європи визнав виконаними 133 судових рішення (у 2016 році – 170 рішень, а у 2015 році – 289 рішень), в результаті чого кількість справ залишилася в процедурі примусового виконання рішень у Комітеті. міністрів

знизився до рівня 124 судових рішень на кінець 2017 р. Це рекордно низька кількість справ, що очікувалась для виконання, за останні роки.

У 2011 році кількість рішень під наглядом Комітету міністрів становила понад 900. Успіхом команди слід вважати те, що Польща є одним із лідерів за кількістю закритих страсбурзьких проваджень (згідно зі звітом Комітету міністрів Рада Європи опублікувала 4 квітня 2018 р. про виконання судових рішень у 2017 р.) [83].

Висновки до розділу III

У третьому розділі кваліфікаційної роботи автором було зазначено найголовніші статті Конституцій України та Польщі, а також закони, які направлені на забезпечення прав людини на території цих країн.

У висновку до проаналізованих документів щодо забезпечення рівних прав людей на прикладі України та Польщі варто зазначити наступне:

Конституції обох країн у повній мірі забезпечують права своїм громадянам на законному рівні. А саме права на свободу, віросповідання, забезпечення прав для жінок та дітей, права про ліквідацію будь-якого роду дискримінації тощо.

Закони України та Польщі змістовно суттєво не відрізняються одні від іншого, але на прикладі Польщі можна говорити про прогресивні європейські тенденції.

Закони Республіки Польща зазнають все більше нових поправок відповідно до міжнародних документів про забезпечення прав як своїм громадянам так і людям в цілому.

У розділі було детально проаналізовано ратифіковані та підписані Україною та Польщею документи в колі захисту прав людини та було викладено основні положення та засади цих документів.

В останньому підрозділі було визначено роль яку відіграє Європейський суд в справах щодо прав людини у вищезгаданих країнах та як він впливає на розвиток їх законодавства в цій сфері.

РОЗДІЛ IV. ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ У XXI ст.: ПРИЧИНИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ПО ЇХ НЕДОПУЩЕННЮ

4.1. Порухення прав людини в Польщі на сучасному етапі

На сучасному етапі історії, в цивілізованому та достатньо розвиненому, в технологічному та соціальному аспекті, світі ми все ще з періодичністю можемо прослідковувати перманентне порушення базових прав людини. Демократичний світ не терпить вторгнення в поле концепції прав людини та механізмів їх захисту, але навіть так така проблема все ще актуальна, та має місце бути темою для обговорення в різних напрямках: від обговорення її державою та підвладними їй органами до процесів забезпечення захисту та системи відповідальності за порушення прав. Окрім того не є останнім рушієм цього й висвітлення проблеми «четвертою владою» в засобах масової інформації, на різних інтернет-платформах та соцмережах. Польща не стає виключенням в темі порушень прав людини. Розглянемо цю проблему детальніше.

Основною темою для обговорень та досліджень проблеми стало порушення базових прав жінок в Польщі. Найгострішою точкою проблеми стала заборона жінкам робити аборт не зважаючи на причини та ситуації.

Європейська конвенція з прав людини прямо не посилається на концепцію репродуктивного здоров'я чи репродуктивних прав. Більше того, договір навіть не містить прямо вираженого права на здоров'я. Однак, у світлі прецедентного права ЄСПЛ (Європейського суду з прав людини), права, пов'язані з репродуктивними правами, та їх порушення належать переважно до сфери права на повагу до приватного та сімейного життя (стаття 8). Залежно від фактів конкретної справи, ці порушення також можуть бути пов'язані з правом на життя (стаття 2) і заборонаю катувань (стаття 3). Крім того, вони можуть бути пов'язані із заборонаю дискримінації (стаття 14), та інші права і свободи [71].

Порівняно з іншими європейськими країнами, Польща є свідком безпрецедентного зниження доступу до безпечних і легальних абортів.

Останні дії в країні прямо суперечать рекомендаціям договірних органів ООН та інших правозахисних органів. Це призводить до питання про те, як ЄСПЛ винесе рішення, коли зіткнеться з заявами, поданими проти Польщі жінками, яким було відмовлено в аборті на підставі ембріопатології.

Суд повинен керуватися ставленням суспільства (розвиток польського суспільства та зміни у сприйнятті репродуктивних прав), консолідованим європейським консенсусом щодо доступу до абортів та універсальними стандартами прав людини.

Європейська конвенція з прав людини, як неодноразово наголошував сам суд, повинна піддаватися еволюційному (тобто динамічному) тлумаченню. Іншими словами, конвенція є «живим інструментом», який слід тлумачити у світлі сучасному.

Різні міжнародні органи з прав людини неодноразово закликали Польщу покращити доступ жінкам до медичної допомоги, зокрема до послуг сексуального та репродуктивного здоров'я, а також вивчити кількість, причини та наслідки незаконних абортів та їхній вплив щодо безпеки жінок. Польщу також закликали забезпечити жінкам доступ до абортів у випадках, коли це законно. Міжнародні експерти підкреслюють, що обмежувальні закони щодо абортів збільшують рівень материнської смертності та захворюваності, а також не знижують рівень абортів.

Боротьба за репродуктивні права продовжує домінувати в громадських дебатах у Польщі після політичного відродження католицької церкви в 1989 році. У 2015 році держава прийняла знакову політику «In Vitro» [74] для регулювання допоміжних репродуктивних технологій.

Репресії щодо прав жінок на доступ до абортів були ще більше обмежені в жовтні 2020 року, коли Конституційний трибунал постановив, що аборти у випадках аномалій розвитку плода є неконституційними, фактично наклавши майже повну заборону на аборти [66]. Рішення суду поставило прямий

пріоритет на захист життя плоду, хоча в Конституції Польщі не зазначено, що життя кожної людини захищено законом від моменту зачаття.

Визнаючи важливість європейського консенсусу та еволюцію універсальних стандартів щодо репродуктивних прав, ЄСПЛ уникне двох пасток: однієї пов'язаної з аналізом сумнівного суспільного інтересу щодо захисту переконань частини польського суспільства, а іншої – з потенційною критикою судової активності і нав'язування судом власної моральної оцінки заборони абортів. Приймаючи такий підхід, ЄСПЛ не передбачав і навіть не змінював би канал — він просто визнав би це.

Незважаючи на це Конституційний суд Польщі визначив вплив ЄСПЛ на порушення як неконституційний вплив на Європейську конвенцію про захист прав людини. Конституційний трибунал зазначив, що ЄСПЛ не має підстав для перевірки незалежності суддів Конституційного трибуналу, оскільки її джерелами є конституція та статут, а суддівська незалежність завжди оцінюється на підставі конкретної справи, яка знаходиться на розгляді в суді [8].

У теперішньому часі в світі прослідковується також тенденція розвитку та поширення насильницької поведінки в рамках сім'ї. Насильство як інструмент засуджується завжди, проте на сімейному поприщі воно набуває окремого висвітлення в процесі захисту прав людини.

Насильство в сім'ї згідно з польським законодавством є злочином, яке визначається в статті 207 Карного кодексу Польщі (Розділ XXVI. Злочини проти сім'ї та опіки) [21].

Досвід Польщі на цьому поприщі свідчить про те, що да таких проблем потрібно підходити з особливою прискіпливістю, комплексно, разом з залученням спеціалістів громадських та державних організацій. Так не тільки правопорушник може понести покарання згідно чинному законодавству за вироком суду, а й жертва зможе отримати всю необхідну допомогу.

Загалом для протидії таким справам, з особами, які мають схильність до вчинення правопорушень має бути проведена індивідуально-профілактична

робота задля попередження вчинення злочинів з їхнього боку. На противагу цьому особливий комплекс допомоги може надаватися від держави жертві насилля, включаючи відновлення морально-психологічного стану, що могло б суттєво зменшити випадки правопорушень, пов'язаних з насильством в сім'ї.

Окрім проблеми з захистом прав жінок щодо розпорядження власним тілом та проблемою насильства всередині сім'ї, в Польщі вже довгий час ведеться дискусія щодо дискримінації прав ЛГБТ спільноти.

За останні десятиліття Європейський Союз став одним із найвидатніших гравців у просуванні прав ЛГБТ-спільноти у всьому світі. Проте в останнє десятиліття Союз зіткнувся з посиленням опору з боку деяких своїх держав-членів. Як показує зростання негативного ставлення до ЛГБТ-людей у таких державах як Польща, прихильність держав-членів до основоположних цінностей Союзу більше не може бути презюмована. Ця проблема висить в повітрі вже дуже довгий час та вимагає підтвердження того, що реакція Союзу має бути адекватною, коли справа доходить до обмеження та запобігання подібним ситуаціям порушення прав у майбутньому.

Інституційна структура та нормативні неузгодженості в самому Союзі ускладнюють процес покарання країн в таких випадках. Випадок з Польщею показує, що ЄС не може повністю реалізувати свій потенціал як нормативної сили – багато в чому через його непослідовні вимоги та практику. У той же час, важко чітко зрозуміти, чи справді ЄС має якісь інші (реалістичні) варіанти, доступні з поточною законодавчою та інституційною базою.

Яким би не був результат таких дискусій, 15 липня 2021 року Європейська комісія повідомила про початок виконання процедур в колі звинуваченням щодо дискримінації спільноти. Єврокомісія прояснила деякі деталі. Процес щодо Польщі був розпочатий через те, що деякі з регіональних муніципалітетів в країні оголосили себе «зонами вільними від ЛГБТ» та окрім того підтримували та заохочували насильство проти таких людей.

Розвиток громадянського суспільства в Польщі після 1989 року поставив ЛГБТ-рух на карту соціального ландшафту країни. Як наслідок, це також

призвело до більшої соціальної активності негетеросексуальної спільноти, яка прагнула визнання своїх вимог. Заснування Кампанії проти гомофобії (КРН) і поширення Інтернету в Польщі підвищили обізнаність польського суспільства про ЛГБТ-рух і зробили його частиною політичного дискурсу країни.

З іншого боку, усвідомлена загроза усталеним консервативним цінностям польського суспільства активізувала опонентів негетеросексуальної спільнот. Суперечка між прихильниками та противниками ЛГБТ-руху та його ідей поставила це питання на порядок денний польських політичних партій.

Загалом, навіть коли права людини порушуються вищезгаданими способами, на противагу цьому в Польщі все ще діє досить дієва система захисту прав. Наприклад, може подаватися конституційна скарга.

Зараз інститут конституційної скарги є досить поширеним в світі. Таку скаргу може подати будь-яка особа, яка суб'єктивно вважає, що її права порушуються. Окрім особистої заяви, такі скарги можуть подаватися й громадськими організаціями та установами, що коригують механізми захисту прав людини.

«У Польщі конституційна скарга може бути подана кожним, чий права і свободи були порушені через правовий акт, на підставі якого суд або орган адміністрації прийняв остаточне рішення щодо його прав, свобод або обов'язків, визначених Конституцією» [40, с. 76].

Конституційною скаргою може бути оскаржено та піддано сумніву конституційність закону або прийнятого нормативно-правового акту, що напряду або дотично може порушувати базові права та свободи людина. Таким чином будь-хто може використати таку можливість в тих випадках, коли їх права порушуються всупереч встановленим законам та правам.

4.2. Порушення прав людини в Україні та методи їх захисту в умовах агресивних дій Росії

В основі будь-якої демократичної держави лежить пріоритет прав людини, визнання їх найбільшою цінністю, гарантія про їх надійний захист.

Україна намагається повною мірою реалізувати свої зобов'язання в цьому колі, особливо в останні роки.

М. М. Мацькевич – доктор юридичних наук Львівського державного університету внутрішніх справ – у своїй статті зазначив: «У більшості країн Європи запекла боротьба за права та свободи людини тривала до Першої світової війни, а на інших континентах – здійснюється й досі» [37, с. 57]. На відміну від Європейських країн, Україна знаходиться ще в числі вищезгаданого «досі».

Українці – вільнолюбна нація. Парадигму боротьби українських людей за свободу можна вбачити в будь-які моменти історії України. В останні рази, коли український народ з тим, що його права порушуються, ще й доволі нахабним чином, стали події першого Майдану та «Революції гідності».

За словами Пильгуна Н.В. – доцента кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового Юридичного інституту НАУ – та Вінчука О.Ю. – його студента: «На шляху утвердження прав і свобод людини українське суспільство пройшло тернистий шлях, поширюючи принцип рівноправності на дедалі більше коло осіб та відносини між ними» [46].

До повномасштабного вторгнення росії в Україну, спостерігаючи за останніми подіями, можна дійти висновку, що Україна, як будь-яка європейська держава, всіма силами намагається захистити права та свободи своїх громадян в усіх «гострих» аспектах.

Про це свідчить і певна законодавча база, як, до прикладу, Закон України "Про виконавче провадження" прийнятий 21 квітня 1999 року або Закон України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" прийнятий 17 вересня 1999 року; і в першу чергу Конституція України, зокрема положення статті 29.

Якщо говорити дуже змістовно, як і в будь-якій іншій країні, так і в Україні, ні в якому разі не можуть порушуватися жодним чином:

- право мати рівні з іншими конституційні права і свободи та право бути рівними перед законом;

- право громадянина України не бути позбавленим громадянства, і, також, право не бути вигнаним за межі України та право не бути виданим іншій державі;

- право на життя і право захищати життя і здоров'я своє, та інших людей від протиправних посягань;

- право кожного на повагу до його гідності і право не бути підданим катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню: право не бути підданим без власної згоди медичним, науковим чи іншим дослідженням;

- право на свободу та особисту недоторканність; право не бути заарештованим або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду, а також тільки на підставах і в порядку, встановлених законом, тощо [42].

Але якщо не брати наявне чинне законодавство на українській території, то органам державної влади та правоохоронним органам потрібно ще реально, на практиці реалізовувати ті Закони, які безпосередньо спрямовані на врегулювання всіх складових по захисту прав людини, оскільки в декотрих випадках саме вони їх і порушують.

Порушення прав людини в Україні – тема гостра та актуальна. Вона була такою і до повномасштабного вторгнення РФ в крану, а опісля активізувалася найгострішим чином.

Але ескалація сьогочасного конфлікту була лише питанням часу, адже загострення відносин росії та України розпочалися в той момент коли Україна взяла курс на незалежність. «26 серпня 1991 р. прес-секретар президента РРФСР Б. Єльцина заявив, що у разі припинення Україною союзницьких відносин Росія залишає за собою право про перегляд кордонів, що суперечило російсько-українському договору від 19 листопада 1990 року.» [4, с.194]

Київ та Москва попри це почали створювати механізм переговорів та будувати відносини на базі співпраці та співдружності, хоч в той же час Москва не припиняла висувати територіальні претензії.

Не останнім пунктом, що міг призвести до розгортання сьогоденного сценарію стала відмова України від свого ядерного арсеналу. Він на той момент становив 15% всього ядерного потенціалу в світі.

Це стало причиною для підписання Будапештського меморандуму, в якому росія, США та Велика Британія стали гарантами безпеки України і зобов'язалися не виступати проти територіальної цілісності країни та не використовувати силу проти неї (але це не стосувалося питання оборони в разі нападу України, чим і заспекулював президент росії – Володимир Путін).

В зверненні Володимира Путіна про початок «спеціальної воєнної операції» він спекулював і іншим фактом: посилався на статтю 51 статуту ООН про право на індивідуальний та колективний захист у разі нападу на члена Організації Об'єднаних Націй [51]. Це можна назвати саме спекуляцією, оскільки таким правом володіють саме держави, а не незаконні територіальні утворення, як так звані «Луганська Народна Республіка» та «Донецька Народна Республіка»

Галуззю міжнародного права, що застосовується під час збройних конфліктів із метою захисту жертв війни та задля обмеження засобів та методів ведення воєнних дій, є міжнародне гуманітарне право. В разі його недотримання – порушення вважаються воєнним злочином. Своїм вторгненням росія порушила статут ООН на який сама й посилалася, та вчинила акт агресії – найважче та найгрубіше порушення міжнародного правопорядку.

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року ситуація з порушенням прав людей значно погіршилася. За перші два з половиною місяці війни спеціальна комісія ООН з прав людини зібрала тисячі доказів порушень міжнародного гуманітарного права.

Серед типів міжнародних конфліктів найнебезпечнішим на ірраціональним є саме збройний конфлікт, оскільки такий характеризується жорстокістю, безкомпромісністю учасників та призводить до безглузких людських втрат, руйнувань та матеріальних збитків. Їхньою особливістю також є те, що їх надзвичайно важко зупинити.

Збройний конфлікт є прямим замахом на право на життя, та несе за собою ціль нанести максимальну шкоду противнику аж до знищення військового та господарського потенціалу. Однак росія поставила собі за мету знищити саме інфраструктуру України та її цивільне населення, що, знову ж таки, є прямим посяганням на базові права та свободи людини.

29 червня 2022 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини оприлюднило спеціальну доповідь [7], що була присвячена стану подій в Україні з початку вторгнення РФ та її руйнівного впливу по всій країні. Дослідження відбувалося з 24 лютого до 15 травня. В результаті було зафіксовано тисячі порушень прав людей, права на життя та особисту недоторканість. Були зафіксовані численні вбивства цивільного населення, жорстоке поводження, катування, і неодноразові випадки сексуального насилля в результаті конфлікту.

Регулюючі ведення бойових дій норми міжнародного гуманітарного права спрямовані на те, щоб уникати або зводити до мінімуму загибель цивільного населення та пошкодження цивільних об'єктів. Однак, напад росії не відповідає такому принципу. Більшість випадків загибелі або поранення цивільних сталося внаслідок дії важкої артилерії, реактивних систем залпового вогню і через численні ракетні та авіаційні удари. Деякі з тих видів зброї могли містити касетні боєприпаси, що були заборонені міжнародною конвенцією 2008 року [62]. Але ні Україна, ані росія, до неї не приєдналися в той час.

Сотні цивільних було вбито збройними силами РФ в ситуаціях, що не пов'язані з активними бойовими діями. Станом на 15 травня було підтверджено понад 300 повідомлень про такі вбивства. Більшість жертв становили чоловіки, але серед них були також і жінки, і діти.

Неодноразово було зафіксовано явище затримання цивільних на тимчасово окупованих територіях. Нерідко коли викрадені зазнавали жорстокого поводження та катувань. Поодинокі випадки виявилися фатальними.

Управління Верховного комісара ООН з прав людини отримало численні повідомлення щодо жорстокого поводження не тільки з цивільними, а й з військовополоненими на території, що підконтрольна РФ. У вищезгаданій доповіді наголошується, що у випадку підтвердження умисних жорстоких дій мова буде йти про порушення Женевських конвенцій та воєнні злочини.

Одним із основних методів вирішення цього питання має стати саме судова система.

У зв'язку з військовою агресією РФ проти України суди вимушені працювати в надзвичайно складних умовах. Наразі частина судів не має змоги працювати в тих регіонах де ведуться бойові дії. Таким чином Верховний суд постановив, що на даний момент судочинство здійснюватиметься тільки тими судами, які мають змогу здійснювати розгляд справ.

Принцип справедливості, що є одним із основних в судовому процесі, є важливим конституційним принципом, а його реалізація в умовах війни актуалізована як ніколи. Суди повинні бути лояльними і реалізовувати цей принцип в повній мірі, особливо коли цивільне населення України є особливо вразливим. Саме справедливий суд та відчуття правосуддя підвищує довіру українського населення до судової гілки влади в час війни.

Загалом, останню крапку в вирішенні цього конфлікту має стати і Європейський суд з прав людини, юрисдикція якого поширюється на всі країни Ради Європи (членом якої до недавнього часу була й росія), що ратифікували конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод. Це включає в собі всі питання, які стосуються тлумачення і застосування конвенції, включно з міждержавними справами.

4.3. Недосконалість системи відповідальності європейських структур та українського законодавства щодо злочинів в умовах війни.

Безпрецедентність та масштаб воєнних злочинів в Україні є однією з найсерйозніших проблем за всю історію країни. Саме тому як ніколи важливим є те, що вся правоохоронна система Україна поставила перед собою завдання

збирання доказів та розслідування міжнародних злочинів проти української нації.

Очевидно, що справа такої величини вимагає залучення найкращих експертів та неймовірних витрат ресурсів. Та окрім того вона вимагає і залучення до розслідування міжнародних структур, які мають компетенцію у вирішенні питань пов'язаних з порушенням прав людини, розв'язання збройних конфліктів та притягнення до відповідальності країни-агресора, що в досліджуваному випадку є, м'яко кажучи, ледь реальним, адже існують сумніви щодо недосконалості систем відповідальності європейських структур за злочини в умовах війни.

Українське законодавство не містить в собі визначення «воєнного злочину». Але, попри відсутність такого поняття, деякі з тих, що визначені «військовими» є саме «воєнними» злочинами, а саме:

- мародерство (стаття 432 ККУ);
- насильство над населенням у районі воєнних дій (стаття 433 ККУ);
- погане поводження з військовополоненими (стаття 434 ККУ);
- незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання ними (стаття 435 ККУ) [35]

Міжнародним правом встановлюється не тільки особиста відповідальність за скоєння воєнних злочинів, а може використовуватися й колективна відповідальність. Командир військового об'єднання може нести повну відповідальність за скоєння злочинів його підлеглими проти міжнародного гуманітарного права в тому випадку, якщо він володів інформацією про це, але не приклав зусиль для їх припинення. Все це викладено згідно статті 86 I протоколу до Женевських конвенцій 1949 року [6].

Але, як закріплено у Конвенції ООН «Про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства» від 1968 року [25] щодо воєнних злочинів та злочинів проти людства не може застосовуватися термін давності.

Такими справами має займатися Міжнародний кримінальний суд (МКС). Це міжнародний судовий орган, який розглядає справи у притягненні осіб за вчинення злочину геноциду, воєнних злочинів і злочинів проти людства. Суд був заснований на основі Римського статуту, прийнятого в 1998 році. Україна членом МКС не є, оскільки не ратифікувала Римський статут.

У даній площині можна виділити два важливі пункти:

1. Україна має регламентувати співпрацю з представниками Міжнародного кримінального суду в процесі розслідування
2. Кримінальне законодавство країни має відповідає вимогами Римського статуту.

Під час розслідувань Міжнародний кримінальний суд покладається на співпрацю з національною правоохоронною системою держави, де проводиться розслідування, і прийняття відповідного законодавства було б найкращим кроком для України, тому що це врегулювало б таку співпрацю.

Складовою досягнення консенсусу вирішення конфлікту в Україні є притягнення винних до відповідальності за воєнні злочини, й, окрім того, це є важливим компонентом перехідного правосуддя, становлення суверенітету, забезпечення національної безпеки та повернення тимчасово окупованих територій.

Акт правосуддя в такому випадку повинен включати:

- а) Встановлення істини, що містить в собі документування фактів створення комісії по встановленню істини задля фіксації історичної правди, забезпечення доступу до повної, об'єктивної та достовірної інформації про збройний конфлікт.
- б) Репарації, що повинні стати засобом відшкодування завданої матеріальної шкоди, моральної сатисфакції та відновлення порушених прав.
- в) Притягнення до відповідальності, яке має містити законодавчі зміни в полі регулювання відповідальності за міжнародні злочини і завершення ратифікації Римського статуту МКС, підвищення кваліфікації уповноважених

на те суб'єктів, кампанію щодо порядку фіксації та збору доказів воєнних злочинів.

г) Інституційну перебудову, яка повинна сприяти розширенню інформаційного поля, що в рамках сучасності має допомогти у вирішенні стратегій, тактики та оперативних задач, що направлені на припинення збройного конфлікту та притягнення до відповідальності.

д) утворення судових та позасудових механізмів національного, міжнародного, гібридного характеру, що мають стати основою для виконання задач, з якими не можуть впоратися, або не можуть повністю осилити вже існуючі елементи механізму держави [56].

На даний момент важливою справою є також переконати інші країни погодитися на створення Спеціального трибуналу та надання йому юрисдикції, яка базуватиметься на національних кримінальних кодексах та загальному міжнародному праві, що дало б можливість активніше розслідувати дії як виконавців воєнних злочинів, так і тих, хто сприяв цьому або віддавав накази для вчинення їх. З подібними заявами Україна вже виступала в 2014 [18] та 2015 [45] роках.

Міжнародне товариство прикладає зусилля в рамках національних процедур щодо створення вищезгаданого Трибуналу. Але, також можливий варіант втручання структур ООН у цій справі. Так могло б відбутися становлення Трибуналу на підставі резолюції Генеральної Асамблеї ООН (ГА ООН).

Як приклад: у 2016 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію про створення механізму розслідування і судового переслідування за вчинення міжнародних злочинів у Сирії.

Таким чином, ООН може створити правовий базис для міжнародного механізму притягнення до відповідальності вище керівництво Росії та Білорусії за злочин агресії [49].

Альтернативою притягнення до відповідальності тих, хто вчиняє воєнні злочини може бути відкриття кримінальних справ іншими країнами за

принципом універсальної юрисдикції (міжнародного права). Цей принцип дозволить судити іноземців, що скоїли воєнний злочин на підставі важкості та його загрози міжнародному товариству.

За принципом універсальної юрисдикції ряд європейських держав вже розпочали кримінальні розслідування щодо подій в Україні, й, окрім того, правоохоронні органи ЄС в рамках інституції Євроюст започаткували створення Спільної Слідчої групи, яка займається розслідуванням злочинів скоєних збройними силами росії на території України та проти цивільного населення.

Щодо європейських структур загалом, то справді вони можуть вчинити великий поштовх в безпрецедентній справі сучасної історії повномасштабної війни росії проти України, але як ми бачимо поки змістовних та плодovitих результатів це не дало, як і не дало з 2014 року, коли Україна виступала з заявами до міжнародного товариства.

Система відповідальності за скоєння злочинів в ООН встановлена, але недосконала в тому плані, що не передбачено покарання для цілої держави-члена як агресора, а передбачене покарання тільки для окремих осіб, або встановлення колективної відповідальності.

Правда, що також постала перед світовим товариством: європейські та європейсько-атлантичні структури не зроблять рішучих кроків перед загрозою російського авторитаризму, оскільки їх зупиняє, як фактор, ядерний шантаж країни-агресора.

Висновки до розділу IV

Четвертий розділ присвячений проблемі порушення прав та свобод людини в Україна та Польщі на сучасному етапі історії.

Основними порушеннями прав в Польщі за останні роки стали порушення прав жінок. В першому підрозділі було викладено проблему складності захисту прав жінок, оскільки законодавства як країни так і Європи в цілому не передбачають концепції репродуктивного здоров'я. Окрім того було

розглянуто та досліджено проблеми насильства всередині сім'ї та захист прав ЛГБТ спільноти.

Порушення прав людини в Україні, з іншого боку, в теперішній перспективі мають деяк інше забарвлення, оскільки основною проблемою в країні зараз є повномасштабна війна під час якої відбуваються воєнні злочини, що порушують базові права людини.

Було розглянуто недосконалість систем захисту та відповідальності щодо злочинів в умовах війни як європейського законодавства так і українського та виявлено проблему їх вирішення.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота була присвячена актуальності дослідження тенденцій розвитку та реалізації концепту захисту прав людини в Україні та Польщі з оглядом на норми європейського законодавства в цій сфері. В роботі було викладено дослідження захисту прав людини державою та державними органами, дослідження ратифікованих документів в Україні та Польщі, а також викриття проблеми порушення прав людини на сучасному етапі.

Актуальність підкреслюється сучасними проблемами в полі концепту захисту прав та свобод людини, оскільки навіть в новітній частині історії та демократичному суспільстві існує загроза порушень базових прав як в мирний час, так і в умовах війни.

Метою кваліфікаційної роботи стало встановлення моделі розвитку концепції захисту прав людини, дотримання їх норм згідно європейського законодавства, розкриття проблеми порушень прав людини в Україні й Польщі та потенційних методів їх вирішення.

В роботі зафіксовано права та свободи людини, механізм їх захисту Українським та Польським законодавствами в контексті європейського законодавства, історичний розвиток концепту прав людини, методи та засоби їх захисту; законодавчі документи про права людини та законодавство України та Польщі.

Наукова новизна результатів передана в тому, що вперше було досліджено систему та визначення захисту прав людини в Україні та Польщі в порівнянні з європейським законодавством. Окрім того було визначено недосконалість системи відповідальності європейських структур в умовах війни та основні проблеми пов'язані з цим.

Головними документами, що дозволили проаналізувати та написати дану магістерську роботу стали міжнародні конвенції щодо прав людини, конституція України та Республіки Польща. Серед них були: документи, на яких ґрунтується забезпечення прав та рівних можливостей України та Республіки Польща – Конституції; безпосередньо ті документи, які підписали

та ратифікували Україна та Польща у відношенні щодо забезпечення рівних прав та можливостей людей та своїх громадян.

В роботі було визначено загальний опис концепції прав людини, джерело прав людини та їх умовну класифікацію. Опісля було викладено розвиток прав людини в трьох етапах від античності і до сьогодення. Було зроблено невелике дослідження та опис системи захисту прав та свобод людини в результаті чого було визначено, що найрозвиненішою зараз є європейська система захисту прав.

Наступною метою було визначено дослідити історію формування концепції прав та свобод людини в Європі. Було коротко викладено історію розвитку концепції від давніх часів і до сьогодення. Також було проаналізовано діяльність Міжнародної організації праці, документи ООН щодо прав людини (в основному Загальну декларацію з прав людини), діяльність Ради Європи, ОБСЄ та Суду ЄС. Було визначено та досліджено розвиток законодавства в Україні та Польщі, де за предмет дослідження було взято конституції згаданих країн та історичні передумови, події, що сприяли розвитку поняття захисту прав та свобод людини.

Автором роботи також було зазначено найголовніші статті Конституцій України та Польщі, а також закони, які направлені на забезпечення прав людини на території цих країн. Конституції обох країн у повній мірі забезпечують права своїм громадянам на законному рівні. А саме права на свободу, віросповідання, забезпечення прав для жінок та дітей, права про ліквідацію будь-якого роду дискримінації тощо. Закони України та Польщі змістовно суттєво не відрізняються одні від іншого, але на прикладі Польщі можна говорити про прогресивні європейські тенденції. Закони Республіки Польща зазнають все більше нових поправок відповідно до міжнародних документів про забезпечення прав як своїм громадянам так і людям в цілому.

Було детально проаналізовано ратифіковані та підписані Україною та Польщею документи в колі захисту прав людини та було викладено основні положення та засади цих документів, і, окрім того, визначено роль яку відіграє

Європейський суд в справах щодо прав людини у вищезгаданих країнах та як він впливає на розвиток їх законодавства в цій сфері.

Окрім того було досліджено проблему порушення прав та свобод людини в Україні та Польщі на сучасному етапі історії.

Основними порушеннями прав в Польщі за останні роки стали порушення прав жінок. Було викладено проблему складності захисту прав жінок, оскільки законодавства як країни так і Європи в цілому не передбачають концепції репродуктивного здоров'я. Окрім того було розглянуто та досліджено проблеми насильства всередині сім'ї та захист прав ЛГБТ спільноти.

Порушення прав людини в Україні, з іншого боку, в теперішній перспективі мають деяк інше забарвлення, оскільки основною проблемою в країні зараз є повномасштабна війна під час якої відбуваються воєнні злочини, що порушують базові права людини.

Було розглянуто недосконалість систем захисту та відповідальності щодо злочинів в умовах війни як європейського законодавства так і українського та виявлено проблему їх вирішення.

В даній кваліфікаційній роботі було досліджено різні аспекти, що так чи інакше пов'язані з колом концепту захисту прав людини в Україні та Республіці Польща з детальним оглядом законодавств цих країн та їх порівняння з європейськими стандартами, законами, в процесі написання роботи.

Визначення загальних положень та правових аспектів механізмів захисту прав і досліджувана література допомогли сформулювати об'єктивний виклад матеріалу та сформулювати чітку структуру написаної роботи.

Цілі поставлені автором перед написанням роботи були досягнуті в повній мірі, оскільки було викладено та досліджено систему та визначення захисту прав людини в Україні та Польщі в порівнянні з європейським законодавством, та було досліджено процес розвитку цих систем протягом історії.

Значну частину роботи присвячено основним документаційним базам досліджуваних країн та Європи в цілому. Було виконано порівняльний аналіз

законодавчої структури України та Польщі в контексті концепту захисту прав людини, та подальше їх порівняння з установленими нормами законодавства європейських структур.

В роботі також зроблено дослідження ефективності європейських структур як рушіїв механізму захисту прав людини.

Окрім того, на тлі повномасштабної війни в Україні постало питання недосконалості системи захисту та відповідальності за порушення прав в європейських структурах та піддання сумніву їх подальшої компетентності в даному питанні. В роботі було порушено тему можливих шляхів вирішення недосконалості такої системи.

Мета кваліфікаційної роботи була досягнена; завдання поставлені автором перед написанням роботи в процесі було виконано.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 10 речей які варто знати про права людини [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2015/12/10-things-to-know-about-human-rights/>
2. UNHCR, Конвенція про статус біженців 1951 року: 70 років життєво необхідного захисту вимушено переміщених осіб [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.unhcr.org/ua/36235-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81-%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B2-1951-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83-70-%D1%80.html>
3. А. Ю. Мартинов . Маастрихтський договір 1992 // Енциклопедія Сучасної України. Т. 18. [Електронний ресурс] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. – Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles?id=60173
4. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.); авт. кол.: П. П. Гай-Нижник, Л. Л. Залізник, І. Й. Краснодемська, Ю. С. Фігурний, О. А. Чирков, Л. В. Чупрій. – К.: «МП Леся», 2016. – 586 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndiu.org.ua/images/book/agres-ros-1.pdf>
5. Білоус Н.О. МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2009. - 790 с.: іл.. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Magdeburzke_pravo
6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text
7. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 24 лютого – 15 травня 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ua/2022-06-29/2022-06-UkraineArmedAttack-UA.pdf>
8. Європейська правда. «У Польщі визнали неконституційним положення Європейської конвенції з прав людини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/news/2021/11/24/7130733/>

9. Європейський суд з прав людини: підстави та порядок звернення [Електронний ресурс] // Профспілка працівників освіти та науки в Україні – Режим доступу: <https://pon.org.ua/novyny/7499-yevropeyskiy-sud-z-prav-lyudini-pdstavi-ta-poryadok-zvernennya.html>

10. Загальна декларація прав людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

11. Закон «Про Уповноваженого Верховної Ради України із прав людини» від 23.12.1997 № 776/97-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України – Режим доступу: <https://mvs.gov.ua/upload/file/plan5.pdf>

12. Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001.№ 2235-III [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України – Режим доступу: <https://mvs.gov.ua/upload/file/plan5.pdf>

13. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України – Режим доступу: <https://mvs.gov.ua/upload/file/plan5.pdf>

14. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25.06.1992 № 2494-XII (Чинний) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України – Режим доступу: <https://mvs.gov.ua/upload/file/plan5.pdf>

15. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 № 2460-XII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України – Режим доступу: <https://mvs.gov.ua/upload/file/plan5.pdf>

16. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 № 987-XII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України – Режим доступу: <https://mvs.gov.ua/upload/file/plan5.pdf>

17. Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>

18. Заява Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-18#Text>

19. Історія політичних та правових учень. Хрестоматія для юридичних вузів та факультетів. / За заг. ред., проф., д-ра юр. наук Г. Г. Деміденко. – Харків: Факт, 1999. – 451с. (с.351-365)

20. Керівні принципи освіти в галузі прав людини для системи середньої школи. [Електронний ресурс] – К.: «ВАІТЕ», 2016.– 52 с. – Режим доступу: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/7/262226.pdf>
21. Кодекс карний від 6 червня 1997 року // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970880553>
22. Конвенція МОП №138 про мінімальний вік для прийому на роботу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_054#top
23. Конвенція МОП №182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166#Text
24. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
25. Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/view/mu68002k?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl01&ga=2.156768379.1156003390.1670198662-1278397109.1665770989
26. Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності N 100 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002#Text
27. Конвенція про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками N 156, Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_010#Text
28. Конституційні права людини [Електронний ресурс] // Головне управління Держгеокадастру у Одеській області. — 2018 —Режим доступу <https://odeska.land.gov.ua/konstytutsiini-prava-liudyny/>
29. Конституція Польської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала). Київ : Москаленко О.М., 2018. 84 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pol-translit.com/upload/konstitutsiya-polshchi-na-01_2018-v-shapoval.pdf
30. Конституція Республіки Польща 1952р. - Вікіпедія - Constitution of the Polish Peoples Republic. Енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ewikiuk.top/wiki/Constitution_of_the_Polish_People%27s_Republic
31. Конституція Республіки Польща від 2 квітня 1997 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>
32. Конституція Республіки Польща від 2 квітня 1997 р. // Конституції зарубіжних країн / за ред. В. О. Серьогіна. – Х. : ФІНН, 2009. – С. 173–205.

33. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

34. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>

35. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://leschishin.org/laws/crc/#gsc.tab=0>

36. Мартинов А.Ю. ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ 1948 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2005. - 672 с.: іл.. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Zagalna_deklaraciya_prav_ljudyny_1948

37. Мацькевич М.М. Генеза прав людини: правовий та філософський аспекти [Електронний ресурс] / Науковий вісник 4'2014 Львівського державного університету внутрішніх справ – Львів : 2014 – Режим доступу: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsv/04_2014/14mmmtfa.pdf

38. Механізм реалізації, гарантії та захист прав та свобод людини та громадянина в Україні. Обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні. [Електронний ресурс] // Головне управління Держгеокадастру у Одеській області. — 2018 — Режим доступу: <https://mykolaiivska.land.gov.ua/%D0%BC%D0%B5%D1%85%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC-%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%96%D1%97-%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8/>

39. О. В. Зінченко. ПРАВА ЛЮДИНИ В КОНСТИТУЦІЯХ ФРАНЦІЇ ТА ПОЛЬЩІ (подібності і відмінності). // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 1 (24) 2015. с. 157-166. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnyua_2015_1_17.pdf

40. Органи конституційної юрисдикції в механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні і Польщі [Електронний ресурс] / Т. О. Цимбалістий, О.Б. Росоляк // Актуальні проблеми правознавства. - 2016. - Вип. 1. - С. 73-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2016_1_16

41. Перша Конституція України гетьмана Пилипа Орлика (1710 р.) // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20130126083633/http://nbuv.gov.ua/articles/history/1710cnst.htm>

42. Права людини: загальна їх реалізація та захист в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gusrv.gov.ua/pravo2019_1.htm

43. Правда руська. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій. Склав та підготував до друку проф. С. Юшков. — К.: ВУАН, 1935. — Редакція IV. — С. 137-144. (На основі тексту Архівної комісії АН СРСР, №240, Новгородський 1-й літопис XV ст.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr51.htm>

44. Про загальну декларацію прав людини [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://unfoundation.org/blog/post/universal-declaration-human-rights/>

45. Про Заяву Верховної Ради України "Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій "ДНР" та "ЛНР", які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text>

46. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні / Н. В. Пильгун, О. Ю. Вінчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 1(17) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18pnhvu.pdf>

47. Протокол N 11, який передбачає перебудову контрольного механізму, створеного Конвенцією про захист прав і основних свобод людини. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_536#Text

48. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина: навчальний посібник. – К. : Атака, 2004. – 1056 с.

49. Спеціальний механізм правосуддя для притягнення до відповідальності за міжнародні злочини проти українського народу: що це таке? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://helsinki.org.ua/articles/spetsialnyy-mekhanizm-pravosuddia-dlia-pryiahnennia-do-vidpovidalnosti-za-mizhnarodni-zlochyny-proty-ukrainskoho-narodu-shcho-tse-take/>

50. Статут Організації Об'єднаних Націй. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/U%20Charter_Ukrainian.pdf

51. Статут Організації Об'єднаних Націй/Розділ VII/Стаття 51 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82_%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%9E%D0%B1%27%D1%94%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB_VII/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_51

52. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. – Одеса, 2002-2004рр.

53. Табушка С. Розвиток захисту прав людини в межах правової системи Європейського Союзу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evrpr_2013_1-2_13.pdf

54. Турута О.В., Дубина Н.А. Становлення і розвиток ідеї прав і свобод людини в Україні. // Право і суспільство №4 частина 2 / 2015р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

[http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pis_2015_4\(2\)_6.pdf](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pis_2015_4(2)_6.pdf)

55. Україна та Європейський суд з прав людини [Електронний ресурс] // Постійне представництво України при Раді Європи–Режим доступу: <https://coe.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-ta-yevropejskij-sud-z-prav-lyudini>

56. Червякова, О. В. (2020). Відповідальність за воєнні злочини: механізми та процеси відновлення суверенітету та безпеки України. Форум Права, 61(2). 150–162 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://forumprava.pp.ua/files/150-162-2020-2-FP-Cherviakova_16.pdf

57. Що таке права людини? // КОМПАС. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/compass/what-are-human-rights->

58. Юридичний захист прав людини [Електронний ресурс]– Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/compass/legal-protection-of-human-rights>

59. 6 facts about Charter of the United Nations [Електронний ресурс]//Режим доступу <https://unfoundation.org/blog/post/6-facts-charter-united-nations/>

60. Adam Szymaniak. Prawa obywatelskie w Konstytucjach z 1952 r. i 1997 r. analiza porównawcza. Ruch Prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny. Rok LXIII. 2001. Zeszyt 3. S. 31–48.

61. Art. 1 Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich z dnia 15 lipca 1987 r. (Dz.U. 1987 Nr 21 poz. 123 z późn. zm).

62. Convention on Cluster Munitions, 30 May 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/620?OpenDocument>

63. Council of Ukraine [Електронний ресурс] / Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (неофіційний стислий виклад). - Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-international-covenant-on-civil-and-political-rights>

64. Czym są prawa człowieka? [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Czym_sa_prawa_czlowieka.pdf

65. Encyclopedia of Public International Law, t. 8, Amsterdam – New York – Oxford 1985, s. 268.

66. EU must take 'urgent' steps over Poland's human rights violations, says NGO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euronews.com/my-europe/2021/02/18/eu-must-take-urgent-steps-to-address-polish-rights-violation-ngo-warns>

67. Deklaracja pekińska, 38 punktów [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/womdecl.shtml

68. Raport ONZ Women [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unic.un.org.pl/rownouprawnienie/programy_agendy.php

69. Hugo Grotius on the Law of War and Peace: Student Edition / Hugo Grotius ; edited by Stephen C. Neff. // Cambridge University Press, Library of Congress Cataloguing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=xvgy9E92dkC&oi=fnd&pg=PR11&dq=hugo+grotius+about+laws+of+war+and+peace&ots=U1-wXYE6gg&sig=zAwNd3y8avm2fwdm-3mchKOYkDU&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

70. Informacje roczne o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich 2015, <https://www.rpo.gov.pl>, dostęp 14 maja 2017 r.

71. Julia Kapelańska-Pręgowska. The Scales of the European Court of Human Rights Abortion Restriction in Poland, the European Consensus, and the State's Margin of Appreciation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8694290/>

72. Konwencja o prawach dziecka, Режим доступу: <https://www.gov.pl/web/rodzina/konwencja-o-prawach-dziecka>

73. Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania [Elektronnyj resurs]. - Reżim dostępu: <http://pm.ukw.edu.pl/konwencja-w-sprawie-zakazu-stosowania-tortur-oraz-innego-okrutnego-nieludzkiego-lub-ponizajacego-traktowania-albo-karania/>

74. Magdalena Radkowska-Walkowicz. The creation of “monsters”: the discourse of opposition to in vitro fertilization in Poland [Elektronnyj resurs]. – Reżim dostępu: [https://doi.org/10.1016/S0968-8080\(12\)40647-4](https://doi.org/10.1016/S0968-8080(12)40647-4)

75. Ministerstwo Rodziny ta Polityki Społecznej Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych [Elektronnyj resurs]. - Reżim dostępu: <https://www.gov.pl/web/rodzina/miedzynarodowy-pakt-praw-gospodarczych-spoecznych-i-kulturalnych>

76. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich [Elektronnyj resurs] – Reżim dostępu: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/ByKeyword.xsp?key=prawa%20cz%C5%82owieka>

77. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 maja 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania [Elektronnyj resurs]. – Reżim dostępu: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/ByKeyword.xsp?key=prawa%20cz%C5%82owieka>

78. Oświadczenie Rządowe z dnia 8 września 2004 r. w sprawie mocy obowiązującej Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, przyjętego dnia 6 października 1999 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych [Elektronnyj resurs]. – Reżim dostępu: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/ByKeyword.xsp?key=prawa%20cz%C5%82owieka>

79. Platforma Działania, 5 punktów [Elektronnyj resurs]. - Reżim dostępu: http://www.tus.org.pl/uploads/dokumenty/raport_czwartej_swiatowej_konferencji_w_sprawie_kobiet_pekin_1995.pdf

80. Prawo polskie, a prawa człowieka – Konstytucja RP [Elektronnyj resurs] – Reżim dostępu: <http://pm.ukw.edu.pl/prawo-polskie-a-prawa-czlowieka-konstytucja-rp/>

81. Publikacja „Polska w systemie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka” [Elektronnyj resurs]. – Reżim dostępu: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/europejski-trybunal-praw-czlowieka>

82. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 2019 r. w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Rządu do spraw praw człowieka [Elektronnyj resurs]. – Reżim dostępu: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/ByKeyword.xsp?key=prawa%20cz%C5%82owieka>

83. RP Ministerstwo spraw zagranicznych, Polska w systemie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, s.15-16 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://strazgraniczna.pl/pl/pozostale-informacje/6549,25-lat-Europejskiej-Konwencji-Praw-Czlowieka-w-Polsce.html>

84. System Ochrony Praw Człowieka w Polsce – wybrane instytucje [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.wojsko-polskie.pl/awl/u/2c/46/2c461342-e208-49bc-99f3-49b57248689b/5_mrowiec.pdf

85. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community // Official Journal. Series C. — 2007. — Vol. 50. — № 306. — P. 1—271.

86. UNHCR / The 1951 Refugee Convention [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.unhcr.org/1951-refugee-convention.html>

87. United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Woman [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>

88. Ustawa z dnia 20 stycznia 2021 r. o zmianie zakresu obowiązywania Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r.

89. Ustawa z dnia 25 kwietnia 2008 r. o ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, sporządzonej w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/ByKeyword.xsp?key=prawa%20cz%C5%82owieka>

90. Uzupełniająca Konwencja w sprawie zniesienia niewolnictwa, handlu niewolnikami oraz instytucji i praktyk zbliżonych do niewolnictwa, podpisana w Genewie dnia 7 września 1956 r. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19630330185>

91. W. Osiatyński, Wprowadzenie do pojęcia praw człowieka, [w:] Szkoła praw człowieka. Teksty wykładów, z. 1, Warszawa 1998, s. 16.

SUMMERY

The master's thesis was devoted to the relevance of the study of trends in the development and implementation of the concept of human rights protection in Ukraine and Poland with a view to the norms of European legislation in this area. The work outlined the study of the protection of human rights by the state and state bodies, the study of ratified documents in Ukraine and Poland, as well as the exposure of the problem of human rights violations at the current stage.

The relevance is emphasized by modern problems in the field of the concept of protection of human rights and freedoms, since even in the most recent part of history and in a democratic society there is a threat of violations of basic rights both in peacetime and in conditions of war.

The purpose of the qualification work was to establish a model for the development of the concept of human rights protection, compliance with their norms according to European legislation, disclosure of the problem of human rights violations in Ukraine and Poland and potential methods of solving them.

The work records human rights and freedoms, the mechanism of their protection by Ukrainian and Polish legislation in the context of European legislation, the historical development of the concept of human rights, methods and means of their protection; legislative documents on human rights and legislation of Ukraine and Poland.

The scientific novelty of the results is conveyed in the fact that for the first time the system and definition of human rights protection in Ukraine and Poland was investigated in comparison with European legislation. In addition, the imperfection of the system of responsibility of European structures in the conditions of war and the main problems related to this were determined.

International conventions on human rights, the constitution of Ukraine and the Republic of Poland were the main documents that allowed us to analyze and write this master's thesis. Among them were: documents on which the provision of rights and equal opportunities of Ukraine and the Republic of Poland is based - the

Constitution; directly those documents signed and ratified by Ukraine and Poland regarding the provision of equal rights and opportunities for people and their citizens.

In the first chapter, a general description of the concept of human rights, the source of human rights and their conditional classification was defined. After that, the development of human rights in three stages from antiquity to the present was outlined. A small study and description of the system of protection of human rights and freedoms was made, as a result of which it was determined that the European system of rights protection is the most developed.

In the second chapter, the goal was to investigate the history of the formation of the concept of human rights and freedoms in Europe. The history of the development of the concept from ancient times to the present was briefly outlined. The activities of the International Labor Organization, UN documents on human rights (mainly the Universal Declaration of Human Rights), the activities of the Council of Europe, the OSCE and the EU Court were also analyzed. The development of legislation in Ukraine and Poland was determined and studied, where the constitutions of the mentioned countries and historical prerequisites, events that contributed to the development of the concept of protection of human rights and freedoms were taken as the subject of research.

In the third section of the qualification work, the author indicated the most important articles of the Constitutions of Ukraine and Poland, as well as laws aimed at ensuring human rights on the territory of these countries. The constitutions of both countries fully ensure the rights of their citizens at the legal level. Namely, the right to freedom, religion, ensuring the rights of women and children, the right to eliminate any kind of discrimination, etc. The laws of Ukraine and Poland do not significantly differ from each other in terms of content, but the example of Poland can be used to talk about progressive European trends.

The laws of the Republic of Poland are undergoing more and more new amendments in accordance with international documents on ensuring the rights of both its citizens and people in general.

The documents ratified and signed by Ukraine and Poland in the field of human rights protection were analyzed in detail, and the main provisions and principles of these documents were outlined, and, in addition, the role played by the European Court in human rights cases in the above-mentioned countries and how it affects the development was determined. their legislation in this area.

The fourth chapter was devoted to the problem of violation of human rights and freedoms in Ukraine and Poland at the current stage of history.

Violations of women's rights have become the main violations of rights in Poland in recent years. In the first subsection, the problem of the complexity of protecting women's rights was outlined, since the legislation of both the country and Europe as a whole does not provide for the concept of reproductive health. In addition, the problems of violence within the family and the protection of the rights of the LGBT community were considered and researched.

Violations of human rights in Ukraine, on the other hand, in the current perspective have a somewhat different color, since the main problem in the country now is a full-scale war during which war crimes are committed that violate basic human rights.

The imperfection of the systems of protection and responsibility for crimes in the conditions of war of both European and Ukrainian legislation was considered and the problem of their solution was identified.

In this qualification work, various aspects related to the scope of the concept of human rights protection in Ukraine and the Republic of Poland were investigated, with a detailed review of the legislation of these countries and their comparison with European standards, laws, in the process of writing the work.

The definition of general provisions and legal aspects of the mechanisms of rights protection and the researched literature helped to formulate an objective presentation of the material and to formulate a clear structure of the written work.

The goals set by the author before writing the work were fully achieved, as the system and definition of human rights protection in Ukraine and Poland in

comparison with European legislation was explained and studied, and the history of the development of these systems throughout history was studied.

A significant part of the work is devoted to the main documentation bases of the studied countries and Europe as a whole. A comparative analysis of the legislative structure of Ukraine and Poland was performed in the context of the concept of human rights protection, and their further comparison with the established norms of legislation of European structures.

The work also examines the effectiveness of European structures as drivers of the human rights protection mechanism.

In addition, against the background of the full-scale war in Ukraine, the question of the imperfection of the system of protection and responsibility for the violation of rights in European structures and the questioning of their further competence in this matter arose. The paper raised the topic of possible solutions to the imperfection of such a system.

The goal of the qualification work was achieved; the goals set by the author before writing the work in the process were fulfilled.